

UCHWAŁA NR XXII/125/14
Rady Powiatu Wałbrzyskiego
z dnia 17 lipca 2014 r.

w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Powiatu Wałbrzyskiego
na lata 2014 – 2020.

Na podstawie art. 4 ust.1 oraz art. 12 pkt. 4 i 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (t.j. Dz. U. z 2013 r., poz. 595 z późn. zm.) **Rada Powiatu uchwala, co następuje:**

§1

Przyjmuje się Strategię Rozwoju Powiatu Wałbrzyskiego na lata 2014 – 2020, stanowiącą załącznik do niniejszej uchwały.

§2

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu Wałbrzyskiego.

§3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

PRZEWODNICZĄCY
Rady Powiatu Wałbrzyskiego

Jerzy Dąbka

Uzasadnienie

Strategia Rozwoju Powiatu Wałbrzyskiego jest dokumentem określającym kierunki rozwoju powiatu na lata 2014 – 2020. Celem Strategii jest wskazanie misji, wizji oraz celów strategicznych i operacyjnych, zadań, których realizacja w określonym horyzoncie czasowym przyczyni się do rozwoju powiatu.

Na mocy Zarządzenia Nr 93/2013 Starosty Wałbrzyskiego z dnia 6 września 2013 roku został powołany Zespół do opracowania koncepcji i materiałów do przygotowania tego dokumentu. Zespół przy opracowywaniu projektu Strategii współpracował z Instytutem Rozwoju Terytorialnego we Wrocławiu. Najważniejsze elementy Strategii (m.in. wizja, misja, mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia, a także cele i zadania) zostały opracowane w ramach warsztatów strategicznych w okresie od lutego do czerwca 2014 roku. Decyzją Rady Powiatu Wałbrzyskiego projekt dokumentu został przekazany do konsultacji społecznych. W terminie konsultacji od 1 czerwca do 30 czerwca 2014 roku nie zgłoszono żadnych uwag do projektu Strategii. Efektem prac Zespołu jest przedkładany dokument zatytułowany „Strategia Rozwoju Powiatu Wałbrzyskiego.”

Z chwilą uchwalenia Strategia Rozwoju Powiatu Wałbrzyskiego na lata 2014-2020 staje się podstawowym, wieloletnim dokumentem strategicznym formułującym politykę rozwoju społeczno-gospodarczego powiatu z perspektywy lokalnej. W systemie zarządzania lokalnego Strategia jest dokumentem stanowiącym plan postępowania powiatowych władz samorządowych na swoim terenie i służy jako narzędzie zarządzania tym procesem, a także jako dokument informacyjny i promocyjny służy komunikowaniu się i współpracy z lokalną społecznością.

Mając na uwadze uwarunkowania formalne celem niniejszej uchwały jest przyjęcie przez Radę Powiatu Wałbrzyskiego Strategii Rozwoju Powiatu Wałbrzyskiego na lata 2014-2020, w brzmieniu załącznika do niniejszej Uchwały.

PRZEWODNICZĄCY
Rady Powiatu Wałbrzyskiego

Jerzy Dębny

Załącznik do uchwały Rady Powiatu Wałbrzyskiego
Nr XXII/125/14
z dnia 17.07.2014r

STRATEGIA ROZWOJU POWIATU WAŁBRZYSKIEGO

WAŁBRZYCH, LIPIEC 2014 R.

SPIS TREŚCI

1.	PRZEBIEG PROCESU PLANOWANIA STRATEGICZNEGO	5
2.	METODYKA PROCESU PLANOWANIA STRATEGICZNEGO	5
3.	ANALIZA DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH	6
3.1	Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju	7
3.2	Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju	8
3.3	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego	9
3.4	Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020	9
3.5	Strategia Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej	10
4.	DIAGNOZA STANU	12
4.1	Ogólna charakterystyka powiatu	12
4.2	Gminy powiatu wałbrzyskiego	12
4.3	Ludność	13
4.4	Sfera finansowa	14
4.5	Sfera gospodarcza i przedsiębiorczość	15
4.6	Rolnictwo	18
4.7	Rynek pracy	19
4.8	Infrastruktura drogowa	21
4.9	Infrastruktura kolejowa	21
4.10.	Turystyka	22
4.11.	Sfera społeczna	27
5.	ANALIZA STRATEGICZNA	29
6.	USTALENIA STRATEGICZNE	32
6.1	Potencjały i wyzwania powiatu wałbrzyskiego.	32
6.2	Wizja rozwoju powiatu wałbrzyskiego	36
6.3	Misja powiatu wałbrzyskiego	36
7.	CELE STRATEGICZNE I OPERACYJNE	36
7.1	Cele strategiczne	36
7.2	Uzasadnienie wyboru celów.	37
7.3	Cele operacyjne	39
7.4	Zadania	40

8.	SYSTEM MONITORINGU I WDRAŻANIA	51
9.	ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	54

Szanowni Państwo,

Oddajemy w Państwa ręce jeden z najważniejszych dokumentów o charakterze strategicznym, który określa rozwój Powiatu Wałbrzyskiego do roku 2020. Strategia Rozwoju Powiatu Wałbrzyskiego określa cele i priorytety polityki rozwoju prowadzonej na terenie powiatu.

Pracę nad tym dokumentem koordynował dr Maciej Borsa – Dyrektor Instytutu Rozwoju Terytorialnego we Wrocławiu z gronem współpracowników. Podczas procesu powstawania Strategii zastosowano metodykę partnersko–ekspercką. Bazowe podstawy ustaleń strategicznych oparte zostały o dokonaną diagnozę społeczno-gospodarczą, a jednym z najistotniejszych elementów tego procesu były warsztaty strategiczne i spotkania z Członkami Zespołu ds. Strategii Rozwoju Powiatu Wałbrzyskiego. Wykorzystano również metodę ankietową, jakiej udzieliły gminy Powiatu Wałbrzyskiego. Dokument poddano również konsultacjom społecznym.

Punktem wyjścia dla opracowania niniejszego dokumentu była Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do roku 2020 oraz Strategia Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej.

Jako kluczowe w Strategii zdefiniowano trzy potencjały rozwojowe: potencjał przestrzeni, potencjał zasobów naturalnych, potencjał społeczny. Powiat Wałbrzyski do roku 2020 to miejsce, gdzie będzie następować harmonijny rozwój społeczno – gospodarczy dzięki umiejętnemu pozyskiwaniu inwestorów, pobudzaniu przedsiębiorczości mieszkańców oraz wykorzystaniu walorów przyrodniczych i kulturowych dla rozwoju turystyki.

Niniejszy dokument ma być podstawą do opracowania szczegółowych projektów rozwojowych, a następnie aplikowania i uzyskiwania zewnętrznych środków finansowych. Dokument ten ma służyć koordynacji działań rozwojowych podejmowanych przez lokalne jednostki samorządu terytorialnego, podmioty gospodarcze, organizacje pozarządowe i inne podmioty biorące udział w życiu Powiatu Wałbrzyskiego, który jest miejscem wykorzystującym możliwości.

Mamy nadzieję, że przedstawiona Strategia Rozwoju Powiatu Wałbrzyskiego na lata 2014–2020 jest narzędziem planowania i wspierania pozytywnych zmian na terenie naszego powiatu i reagowania na zmiany pojawiające się w otoczeniu.

Starosta Wałbrzyski

Józef Piłsa

1. PRZEBIEG PROCESU PLANOWANIA STRATEGICZNEGO

Planowanie strategiczne obejmuje szereg działań mających służyć sformułowaniu najlepszej dla jednostki strategii, która pozwoli na skuteczne wykorzystanie jej potencjałów rozwojowych i wzmocnienie atrakcyjności tak zewnętrznej – mogącej być w tym miejscu rozumianej jako konkurencyjność, jak i wewnętrznej, stawiającej w centrum mieszkańca oraz jego potrzeby. Zasadniczo proces ten obejmuje przeprowadzenie syntetycznej analizy prospektywnej¹ stanu obecnego w możliwie szerokiej gamie płaszczyzn, a także aspiracji i dążeń jednostki. Pogłębione badanie nie zatrzymuje się jedynie na diagnozie stymulantów wewnętrznych oraz barier rozwojowych, lecz stara się również odpowiedzieć na pytanie o czynniki zewnętrzne mające lub mogące mieć wpływ na funkcjonowanie powiatu. Wynikiem opisanego powyżej pierwszego etapu jest przeprowadzenie analizy strategicznej na podstawie wzajemnych relacji wewnętrznych potencjałów, słabych stron oraz szans i zagrożeń, a także sformułowanie kierunków niezbędnych działań dla dalszego rozwoju. Pełnym wyrazem tych dążeń jest wizja rozwoju powiatu, natomiast w misji zawarte są najważniejsze dla funkcjonowania jednostki wartości, w imię których będzie ona działać. Na podstawie tak przyjętego schematu działania wybrano następnie cele strategiczne oraz spójne z nimi i uszczegóławiające je cele operacyjne. Wreszcie podejmowanie dalszych decyzji powinno opierać się o wyznaczone zadania wpisujące się bezpośrednio w sformułowane cele rozwoju.

Dla kierowania polityką rozwoju i kontroli nad wdrażaniem niniejszej strategii wyznaczone zostały wskaźniki służące monitorowaniu rezultatów realizacji celów dokumentu. System oparty o katalog mierzalnie wyrażonych indykatorów pozwala również na podejmowanie działań korygujących i aktywizujących wszystkich aktorów odpowiedzialnych za koordynowanie i wcielanie w życie strategii rozwoju.

2. METODYKA PROCESU PLANOWANIA STRATEGICZNEGO

Metodykę zastosowaną podczas prac nad niniejszym dokumentem określić można mianem partnersko-eksperckiej. Bazowe podstawy ustaleń strategicznych oparte zostały o dokonaną diagnozę społeczno-gospodarczą na podstawie danych dostępnych w statystyce publicznej oraz pozyskanych od poszczególnych wydziałów Starostwa Powiatowego. Dalszy tok prac opierał się na warsztatach i spotkaniach z członkami Zespołu ds. Strategii Rozwoju Powiatu Wałbrzyskiego² w formie prac zespołowych, rozmów indywidualnych oraz dyskusji na forum plenarnym. Dawało to sposobność uzyskania szerszych informacji na temat powiatu, jego postrzegania przez mieszkańców, a także do poznania oczekiwań i wizji dalszego rozwoju. Przyjęcie takiej formuły pozwoliło z jednej strony na zachowanie indywidualnych propozycji uczestników spotkań (co znalazło swoje odbicie m.in. w analizie strategicznej), a zarazem sprawne osiągnięcie *consensusu*, przy równoczesnym eksperckim moderowaniu wypracowywanych ustaleń.

Podczas prac wykorzystano również metodę ankietową. W jednym przypadku skierowana była ona do gmin powiatu wałbrzyskiego i posłużyła do zbadania priorytetyzacji wyznaczonych celów

¹ Badawczym okresem przyjętym w dokumencie są zasadniczo lata 2005-2012, chyba że z przyczyn obiektywnych analiza w tym przedziale nie była możliwa. Wybór zbieżny jest z okresem obowiązywania poprzedniej Strategii Rozwoju Powiatu Wałbrzyskiego na lata 2005-2013.

² Powołanego Zarządzeniem nr 93/2013 Starosty Wałbrzyskiego z dnia 6 września 2013 roku.

strategicznych oraz sprawdzenia, na ile stworzona dla powiatu analiza strategiczna jest zgodna z punktem widzenia poziomu istotności zidentyfikowanych czynników dla indywidualnego rozwoju każdej z gmin. W drugim przypadku narzędzie to posłużyło do zbadania adekwatności wyznaczonych zadań w świetle potrzeb rozwojowych powiatu. Swoją opinię wyrazili pracownicy Starostwa Powiatowego oraz członkowie Zespołu ds. Strategii Rozwoju Powiatu Wałbrzyskiego³. Dokument był także poddany konsultacjom społecznym, które odbyły się w dniach od 30 maja do 30 czerwca 2014 r. Podczas ich trwania nie wniesiona została żadna uwaga do treści projektu dokumentu.

Taka metoda pracy pozwoliła na aktywne zaangażowanie szerokiego grona reprezentantów środowisk publicznych i społecznych zarówno szczebla powiatowego, jak i gminnego. Dzięki temu niniejszy dokument stanowi możliwie najlepszy zapis stanu obecnego oraz wyznaczonych kierunków rozwoju powiatu w oparciu o dążenia i aspiracje jego władz oraz mieszkańców, odpowiadając na rzeczywiste potrzeby społeczności lokalnej i wskazując mechanizmy mogące przyczynić się do wzrostu jakości życia mieszkańców oraz rozwoju gospodarki lokalnej.

3. ANALIZA DOKUMENTÓW STRATEGICZNYCH

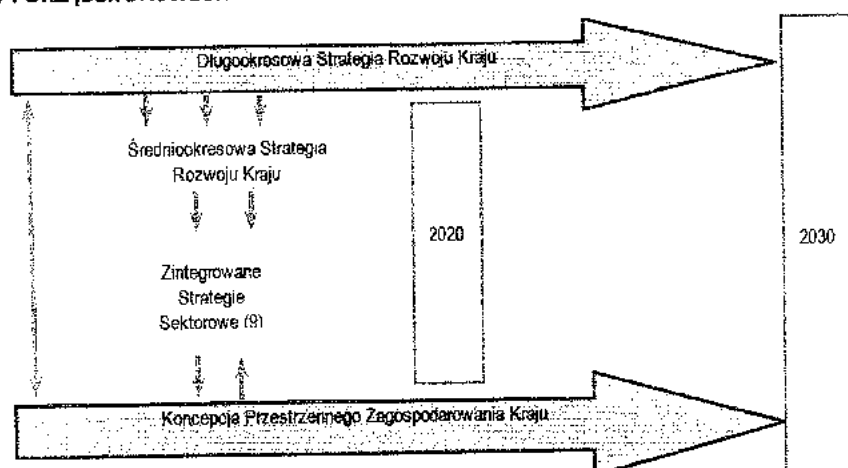
Zapisy dokumentów strategicznych, począwszy od tych formułujących zasady i kierunki polityki rozwoju na szczeblu ogólnoeuropejskim, poprzez długo, średnio i krótkoterminowe strategie rozwoju kraju, a także strategie rozwoju województwa muszą zostać uwzględnione w zapisach strategii lokalnych zarówno na poziomie gminnym, jak i powiatowym. Zasadność i konieczność hierarchicznego systemu dokumentów strategicznych opiera się przede wszystkim na logice działania w kontekście skuteczności i efektywności podejmowanych aktywności. Zbieżne płaszczyzny priorytetów, spójność kierunków działań obieranych przez poszczególne jednostki oraz znajomość celów rozwojowych stanowi jeden z ważniejszych filarów, na których powinna opierać się skuteczna polityka rozwoju prowadzona na każdym szczeblu, w tym również powiatowym.

Podwaliny nowego systemu zarządzania rozwojem w Polsce zostały określone w znowelizowanej ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. z 2009 r. Nr 84, poz. 712 z późn. zm.) oraz w przyjętym przez Radę Ministrów 27 kwietnia 2009 r. dokumencie *Założenia systemu zarządzania rozwojem Polski*. Ich dwutorową ramę tworzą Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. *Trzecia fala nowoczesności* oraz Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju. Średniookresowe dokumenty to Strategia Rozwoju Kraju 2020, której zapisy muszą korelować z europejskim dokumentem *Europa 2020*, a także 9 zintegrowanych strategii sektorowych⁴ (Rysunek 1). W tak zarysowany nadrzędny system wpisują się strategie subregionalne, regionalne i lokalne, w tym strategie rozwoju powiatów. Krajowe dokumenty strategiczne z jednej strony nakreślają zatem ramy i kierunki działań polityki rozwoju kraju, uwzględniając jednocześnie wytyczne płynące ze Strategii *Europa 2020*, z drugiej zaś stanowią podstawę dla tworzenia dokumentów planistycznych szczebla regionalnego.

³ Wyniki obu ankiet zostały omówione w części dotyczącej ustaleń strategicznych.

⁴ Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki, Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego, Strategia Rozwoju Transportu, Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi i Rolnictwa, Sprawne Państwo, Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego, Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa RP.

RYSUNEK 1 NOWY PORZĄDEK STRATEGICZNY

Źródło: Opracowanie własne.

3.1 Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju do 2030 roku⁵ *Trzecia fala nowoczesności* stanowi najszerszy i najbardziej ogólny dokument, analizujący główne trendy i wyzwania stojące przed Polską zarówno w ujęciu wewnętrznym, jak i zewnętrznym (w Europie i na świecie). Za główny cel Strategia przyjmuje poprawę jakości życia Polaków osiąganą dzięki stabilnemu, wysokiemu wzrostowi gospodarczemu. Dokument wyznacza trzy obszary strategiczne wraz z kierunkami interwencji:

1. Konkurencyjność i innowacyjność gospodarki.
 - 1.1 Innowacyjność gospodarki i kreatywność indywidualna.
 - 1.2 Polska Cyfrowa.
 - 1.3 Kapitał Ludzki.
 - 1.4 Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko.
2. Równoważenie potencjału rozwojowego regionów Polski.
 - 2.1 Rozwój regionalny.
 - 2.2 Transport.
3. Efektywności i sprawność państwa.
 - 3.1 Kapitał społeczny.
 - 3.2 Sprawne państwo.

W najważniejszym z punktu widzenia regionalnej i lokalnej polityki rozwoju obszarze strategicznym dotyczącym równoważenia rozwoju regionów Polski Strategia zakłada model terytorialny (dyfuzyjny), podkreślając znaczenie włączenia nie tylko silnych obszarów krajowych metropolii w konkurencję europejską i światową, ale także obszarów obecnie peryferyjnych. Takie ujęcie wyraźnie stawia sobie za cel zmniejszenie i łagodzenie zachodzących procesów polaryzacji rozwoju. Wyrównywanie szans następuje dzięki prowadzonej polityce spójności, w tym także spójności społecznej, natomiast za techniczny klucz realizacji przyjęto poprawę dostępności transportowej.

⁵ Dokument przyjęty przez Radę Ministrów 5 lutego 2013 r.

3.2 Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju

Dokumentem wskazującym kierunek rozwoju kraju w ujęciu średniookresowym jest Strategia Rozwoju Kraju 2020⁶. Celem głównym sformułowanym w dokumencie jest wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności. Wyznaczone obszary strategiczne oraz cele rozwojowe są zbieżne z tymi określonymi w Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju i składają się na nie:

1. Sprawne i efektywne państwo.
 - 1.1. Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem.
 - 1.2. Zapewnienie środków na działania rozwojowe.
 - 1.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela.
2. Konkurencyjna gospodarka.
 - 2.1. Wzmocnienie stabilności makroekonomicznej.
 - 2.2. Wzrost wydajności gospodarki.
 - 2.3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki.
 - 2.4. Rozwój kapitału ludzkiego.
 - 2.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych.
 - 2.6. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko.
 - 2.7. Zwiększenie efektywności transportu.
3. Spójność społeczna i terytorialna.
 - 3.1. Integracja społeczna.
 - 3.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych.
 - 3.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych.

W przypadku ostatniego z wymienionych obszarów strategicznych Strategia zakłada tworzenie uwarunkowań do rozprzestrzeniania się procesów rozwojowych oraz włączenia do nich tych terenów, które dotąd pozostawały na peryferiach zachodzących zmian. Wsparcie w tym zakresie opierać się powinno głównie na działaniach pobudzających i wzmacniających zróżnicowane potencjały (również obszarów o słabszych wskaźnikach makroekonomicznych) oraz niwelowanie barier rozwojowych. Równocześnie należy podkreślić, że powiat wałbrzyski został wskazany jako jeden z obszarów koncentracji działań na rzecz wyrównywania dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe⁷.

⁶ Dokument przyjęty przez Radę Ministrów 25 września 2012 r.

⁷ Przez co należy rozumieć występowanie co najmniej sześciu z dziewięciu niekorzystnych zjawisk, za które uznano (wg danych na 2008 r.): mniejszy niż 50% odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym; co najmniej 15% niższe niż przeciętnie w Polsce wyniki egzaminu gimnazjalnego (cz. matematyczno-przyrodnicza); co najmniej 20% wyższa niż przeciętnie w kraju liczba uczniów szkół podstawowych i gimnazjów przypadająca na 1 komputer z dostępem szerokopasmowym do internetu; mniejszy niż 50% udział ludności korzystającej z kanalizacji; mniejszy niż 50% udział odpadów poddanych odzyskowi wśród odpadów wytworzonych ogółem; mniejszy niż 50% średniej krajowej liczba lekarzy przypadająca na 10 tys. mieszkańców oraz większa o 40% od średniej krajowej liczba osób przypadająca na 1 zakład opieki

3.3 Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego

Biorąc pod uwagę wpływ na kształtowanie polityki w ujęciu regionalnym, a co za tym idzie w dalszej konsekwencji także lokalnym, Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 *Regiony, Miasta, Obszary wiejskie*⁸ stanowi najważniejszy dokument określający cele i priorytety rozwoju Polski w wymiarze terytorialnym, wyznaczając cele polityki regionalnej wobec poszczególnych obszarów kraju. Jest to jedna z dziewięciu sektorowych strategii rozwojowych. Co istotne, dokument ten spełnia wszystkie założenia nowego paradygmatu rozwoju, czego wyrazem jest przede wszystkim:

- wzmocnianie i wykorzystywanie potencjałów terytorialnych przy zróżnicowanym podejściu do różnych typów regionów;
- integracja celów rozwojowych dla wszystkich podmiotów publicznych w odniesieniu do danego terytorium;
- tworzenie wieloletnich, zintegrowanych i skoordynowanych polityk sektorowych zastępujących dotychczasowe krótkoterminowe dotacje;
- zwiększenie roli szczebla regionalnego w inicjowaniu procesów rozwojowych.

Zapisy strategii wprowadzają instrumenty mające na celu poprawę efektywności działań związanych z zarządzaniem rozwojem nie tylko na poziomie krajowym i regionalnym, ale także lokalnym przede wszystkim dzięki odejściu od scentralizowanego sprawowania władzy na rzecz wielopoziomowego systemu zarządzania. Co ważne z punktu widzenia powiatu, strategia zakłada dopasowanie odpowiedzialności za zadania publiczne do najbardziej efektywnego poziomu zarządzania, wskazując przede wszystkim województwa jako główne węzły sieci całego systemu wieloszczeblowego zarządzania rozwojem.

Celem strategicznym wyznaczonym przez dokument jest *wzrost, zatrudnienie oraz spójność*, obejmującym trzy cele szczegółowe:

1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów (konkurencyjność).
2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych (spójność).
3. Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie (sprawność).

Powiat wałbrzyski wskazany został w strategii jako jeden z obszarów peryferyjnych o złej (90 – 120 minut jazdy samochodem) dostępności czasowej do ośrodka wojewódzkiego.

3.4 Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020

Dokumentem strategicznego zarządzania na szczeblu regionalnym jest Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020⁹. Postuluje ona budowę modelu rozwoju opartego na trzech zasadniczych filarach: przedsiębiorczości, edukacji oraz demografii, proponując terytorialne podejście do prowadzonych działań rozwojowych. Takie ujęcie wpływa zarówno z określonego

ambulatoryjnej; zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych powyżej średniej krajowej w 2006 r.; średnia liczba uczestników imprez w domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach w latach 2003- 2007 na 1 mieszkańca poniżej średniej krajowej; frekwencja w wyborach samorządowych w 2006 r. niższa niż 45%.

⁸ Dokument przyjęty przez Radę Ministrów 13 lipca 2010 r.

⁹ Dokument uchwalony 28 lutego 2013 r.

w dokumentach wyższego rzędu nowego paradygmatu rozwoju, lecz także ze względu na realne obszarowe skupianie się problemów rozwojowych w regionie.

Zgodnie z terytorialnym wymiarem polityki rozwoju wyznaczone zostały cztery Obszary Integracji: Wrocławski, Legnicko-Głogowski, Sudecki oraz Zachodni, a także dwanaście Obszarów Interwencji (OI) wymagających zewnętrznego wsparcia w ramach polityki regionalnej. Podziału dokonano na podstawie występowania pewnych spójnych problemów społeczno-gospodarczych, konfliktów przestrzennych oraz procesów specyficznych dla danego obszaru.

Powiat wałbrzyski został włączony w Sudecki Obszar Integracji¹⁰, oraz Obszar Interwencji Aglomeracji Wałbrzyskiej, zaś jako jeden z kluczowych czynników poprawy problemowej sytuacji tego obszaru (spowodowanej głównie likwidacją przemysłu węgla kamiennego i trudnościami dostosowania się społeczeństwa do nagłych zmian strukturalnych w gospodarce) wskazano poprawę dostępności transportowej regionu.

Głównym celem zapisanym w Strategii jest *budowa nowoczesnej gospodarki i wysoka jakość życia w atrakcyjnym środowisku*. Dokument formułuje także osiem celów szczegółowych:

1. Rozwój gospodarki opartej na wiedzy.
2. Zrównoważony transport i poprawa dostępności transportowej.
3. Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw, zwłaszcza MŚP.
4. Ochrona środowiska naturalnego, efektywne wykorzystanie zasobów oraz dostosowanie do zmian klimatu i poprawa poziomu bezpieczeństwa.
5. Zwiększenie dostępności technologii komunikacyjno-informacyjnych.
6. Wzrost zatrudnienia i mobilności pracowników.
7. Włączenie społeczne, podnoszenie poziomu i jakości życia.
8. Podniesienie poziomu edukacji, kształcenie ustawiczne.

Dla ich efektywnej realizacji wyznaczono pięć Makrosfer skupiających podejmowane działania w ramach ośmiu kluczowych grup: 1. Infrastruktury, 2. Rozwoju obszarów miejskich i wiejskich, 3. Zasobów, 4. Turystyki, 5. Zdrowia i bezpieczeństwa, 6. Edukacji, nauki, kultury i informacji, 7. Społeczeństwa i partnerstwa oraz 8. Przedsiębiorczości i innowacyjności.

3.5 Strategia Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej

W Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020 lokalne porozumienie samorządów Aglomeracji Wałbrzyskiej w celu stworzenia wspólnej strategii rozwoju uznane zostało za modelowe. Jej działania służą zrównoważonemu rozwojowi na całym obszarze objętym porozumieniem, budując partnerstwo i wzmacniając kooperację między wszystkimi jednostkami samorządu terytorialnego zaangażowanymi w jej działania. Początkowy etap jej funkcjonowania został zwieńczony sformułowaniem i przyjęciem Strategii Rozwoju Aglomeracji Wałbrzyskiej na lata 2013-2020 na

¹⁰ Za najważniejsze bariery rozwojowe tego obszaru uznano depopulację, wysoką stopę bezrobocia oraz trudne warunki przyrodnicze w kontekście inwestycyjnym, natomiast za mocne strony jego wyjątkowe walory przyrodnicze i krajobrazowe oraz potencjał uzdrowiskowy.

podstawie deklaracji podpisanej przez przedstawicieli 14 gmin¹¹. Określa on w sposób zintegrowany kluczowe priorytety i cele strategiczne, definiując równocześnie podstawowe założenia dla przyszłego Programu Operacyjnego Aglomeracji Wałbrzyskiej. Sześć wyznaczonych priorytetów rozwoju wraz z celami strategicznymi to:

1. Dynamiczna gospodarka i innowacyjna przedsiębiorczość.
2. Nowy profil gospodarczy oparty na aktywności nowoczesnych firm.
 - Aktywna społeczność i atrakcyjne środowisko zamieszkania.
 - Partycypacja mieszkańców w inicjatywach rozwojowych.
 - Zrewitalizowane obszary zamieszkania, obiekty przestrzenne i publiczne.
3. Przyjazna przestrzeń turystyczna.
 - Nowa oferta turystyczna.
4. Sprawna i efektywna infrastruktura.
 - Dogodna dostępność komunikacyjna.
5. Nowy wizerunek miejsca.
 - Rozpoznawalne nowe symbole i marki.
6. Trwałe partnerstwo.
 - Kompleksowa integracja gmin.

¹¹ Boguszów-Gorce, Czarny Bór, Głuszycza, Jedlina-Zdrój, gm. Kamienna Góra, Mieroszów, gm. Nowa Ruda, gw. Nowa Ruda, Radków, Szczawno-Zdrój, Stare Bogaczowice, Świebodzice, Walim oraz Wałbrzych. Obecnie do porozumienia należą także Lubawka i gw. Kamienna Góra. Uchwałą nr IX/64/13 z dnia 3 października 2013 r. powiat wałbrzyski przystąpił do aglomeracji wałbrzyskiej.

4. DIAGNOZA STANU

4.1 Ogólna charakterystyka powiatu

Powiat wałbrzyski położony jest w południowej części województwa dolnośląskiego w obrębie Pogórza Wałbrzyskiego, Gór Wałbrzyskich oraz Gór Sowich – pasm makroregionu Sudetów Środkowych¹². Od północnego-wschodu graniczy on z powiatem świdnickim, od wschodu z dzierzoniowskim, od północnego-zachodu z jaworskim, od zachodu z kamiennogórskim, od południowego-wschodu z kłodzkim, natomiast od południa z Republiką Czeską.

Powiat zajmuje obszar 430 km², z czego użytki rolne stanowią 50% powierzchni (216,45 km²), lasy i grunty leśne, zadrzewione oraz zakrzewione 43% (183 km²), natomiast pozostałe grunty i nieużytki 5% (21,75 km²), w tym powierzchnia mieszkaniowa zajmująca 1% (5 km²)¹³. Z uwagi na budowę geologiczną obszaru na terenie powiatu zlokalizowane są złoża melafirów, porfirów oraz tufu porfirowego (ogółem 368 191 tys. ton, z czego 64% stanowią zasoby przemysłowe), piasków i żwirów (ogółem 588 tys. ton, w tym 52% zasobów przemysłowych), a także barytu (złoże Jedlinka, 37 tys. ton zbilansowanych złóż). Ponadto bogactwem powiatu są złoża wód leczniczych: Jedliny-Zdroju, Starych Bogaczowic oraz Szczawna-Zdroju, z zasobami eksploatacyjnymi odpowiednio w wysokości 5,66 m³/h, 0,62 m³/h oraz 0,54 m³/h¹⁴.

4.2 Gminy powiatu wałbrzyskiego

W skład powiatu wałbrzyskiego wchodzi osiem gmin (Tabela 1), z czego trzy (Boguszów-Gorce, Jedlina-Zdrój oraz Szczawno-Zdrój) są gminami miejskimi, dwie miejsko-wiejskimi (Głuszycą oraz Mieroszów), natomiast pozostałe trzy to gminy wiejskie (Czarny Bór, Stare Bogaczowice, Walim). Pod względem powierzchni największy obszar zajmuje gmina Stare Bogaczowice (88 km²). Jednostką o największej liczbie ludności w 2012 r. była gmina Boguszów-Gorce (16 417 mieszkańców) i ona także charakteryzowała się największą gęstością zaludnienia (608 os./km²).

Tabela 1 Gminy powiatu wałbrzyskiego w 2012 r.

Nazwa gminy	Typ	Powierzchnia w km ²	Liczba ludności	Gęstość zaludnienia os./km ²
Boguszów-Gorce	miejska	27	16 417	608
Jedlina-Zdrój	miejska	17	5 033	296
Szczawno-Zdrój	miejska	15	5 882	392
Głuszycą	miejsko-wiejska	62	9 040	146
Mieroszów	miejsko-wiejska	76	7 212	95
Czarny Bór	wiejska	66	4 850	73

¹² Zgodnie z podziałem fizycznogeograficznym J. Kondrackiego, *Geografia regionalna Polski*, 2002, Warszawa, PWN. Powiat wałbrzyski położony jest w ramach jednostek wyższego rzędu w podprovincji Sudetów wraz z Pogórzem Sudeckim, prowincji Masywu Czeskiego oraz megaregionu Pozaalepjskiej Europy Środkowej.

¹³ Dane wg Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii, stan na 01.01.2013 r.

¹⁴ Dane za: *Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31 XII 2012*, PIG Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2013.

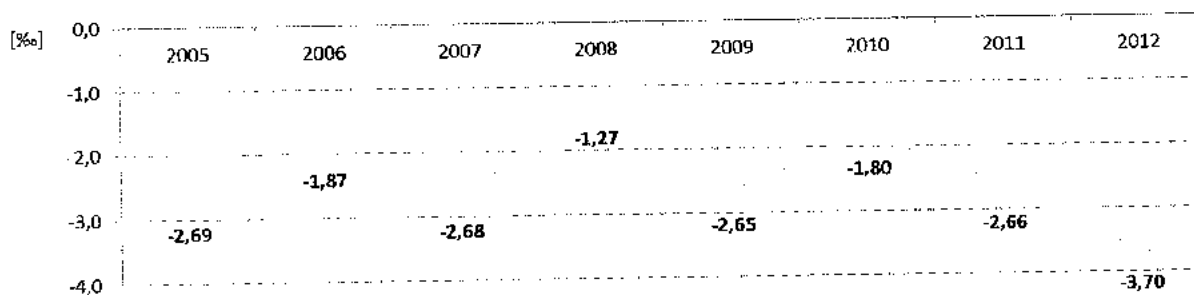
Nazwa gminy	Typ	Powierzchnia w km ²	Liczba ludności	Gęstość zaludnienia os./km ²
Walim	wiejska	79	5 754	73
Stare Bogaczowice	wiejska	88	4 245	48
Ogółem powiat wałbrzyski		430	58 433	136

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL, GUS.

4.3 Ludność

W 2012 roku powiat wałbrzyski liczył 58 433 mieszkańców (z czego 48% stanowili mężczyźni)¹⁵. W porównaniu do 2005 r. liczba ludności powiatu zmniejszyła się, lecz bardzo nieznacznie (w 2005 roku gminy powiatu z wyłączeniem obecnego powiatu grodzkiego Wałbrzycha zamieszkiwało 58 934 osoby). W latach 2005-2012 również struktura ludności pod względem wieku nie uległa zmianie. W 2005 r. najmłodsi mieszkańcy powiatu (do 18 lat) stanowili 19% ogólnej liczby ludności, osoby w wieku produkcyjnym 63%, natomiast poprodukcyjnym 18%. W 2012 r. było to odpowiednio: 17%, 64% oraz 19%. Taki stan znalazł również odbicie w wartości wskaźnika obciążenia demograficznego¹⁶, która w 2005 roku wynosiła 58 osób i do 2012 roku nieznacznie się zmieniła, przyjmując wartość 55 osób. Pozytywną wymowę tej tendencji osłabia nieco fakt, że sytuacja ta nie jest spowodowana wzrostem udziału osób młodych w populacji powiatu, a jedynie wkroczeniem w wiek produkcyjny osób mających w 2005 r. mniej niż 18 lat. Równocześnie należy w tym miejscu nadmienić, że średnio w gminach powiatu wałbrzyskiego przyrost naturalny niezmiennie przez osiem lat przyjmował wartości ujemne, osiągając najniższą wartość w 2012 roku (-3,7%) (Wykres 1).

Wykres 1. Przyrost naturalny w powiecie wałbrzyskim w latach 2005-2012.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL, GUS.

Obok przyrostu naturalnego bezpośrednio największy wpływ na liczbę i rozmieszczenie ludności mają migracje. Podobnie jak w przypadku powyżej charakteryzowanej cechy również ogólne saldo migracji w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców powiatu od 2005 do 2012 r. było ujemne, przy czym najniższą wartość osiągnęło w 2012 r., kiedy ubytek ludności wyniósł 34 osoby¹⁷. Dla porównania w 2005 roku było to 27 osób, natomiast w najkorzystniejszych pod tym względem latach 2008-2009 odpowiednio 5 oraz 8 osób.

¹⁵ Jeżeli nie podano inaczej wszystkie dane statystyczne pochodzą z BDL, GUS.

¹⁶ Rozumianego jako liczba osób w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym

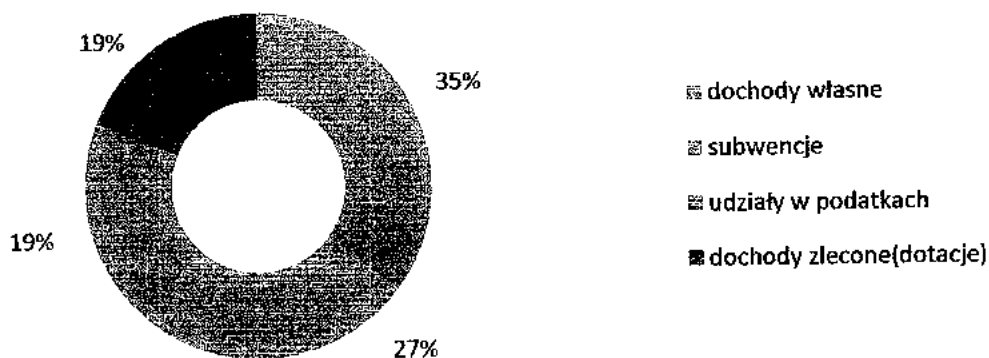
¹⁷ Na podstawie różnicy zameldowania oraz wymeldowania ogółem z gmin powiatu wałbrzyskiego, BDL, GUS.

4.4 Sfera finansowa

Dochody powiatu wałbrzyskiego w 2013 r. wynosiły ogółem 47 688 tys. zł¹⁸, w tym ponad jedną trzecią stanowiły dochody własne (16 813 tys. zł) (Wykres 2). Deficyt budżetowy wyniósł 876 tys. zł przy łącznych wydatkach powiatu na poziomie 48 564 tys. zł. Biorąc pod uwagę strukturę wydatków własnych¹⁹, dominowały cztery sfery: pomoc społeczna, transport i łączność, administracja publiczna oraz oświata i wychowanie, zajmując łącznie niemal trzy czwarte wydatków własnych powiatu wałbrzyskiego (57,7%). Wśród wydatków 17,4% przeznaczonych było na pomoc społeczną, niewiele mniejszy udział zaś wykazywała sfera transportowa: 15,4% (Wykres 3).

Wykres 2 Struktura dochodów powiatu wałbrzyskiego w 2013 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Starostwo Powiatowe w Wałbrzychu.

Wykres 3 Struktura wydatków własnych powiatu wałbrzyskiego w 2013 r.²⁰

¹⁸ Dane dotyczące sfery finansowej pochodzą ze Starostwa Powiatowego w Wałbrzychu. Ze względu na brak możliwości oszacowania danych z wyłączeniem Wałbrzycha diagnoza odnosi się jedynie do 2013 roku.

¹⁹ Powiat wałbrzyski w 2013 r. poniósł również 8 987 tys. zł wydatków na zadania zlecone i współfinansowanie programów unijnych (1927 tys. zł). Niemal 80% tej kwoty (7054 tys. zł) przeznaczone zostało na ochronę zdrowia w postaci opłacania składek zdrowotnych osób bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy.

²⁰ Na wykresie nie uwzględniono wydatków zajmujących mniej niż 0,2% wydatków własnych ogółem. W 2013 r. były to: ochrona zdrowia oraz obrona narodowa – po 0,07%, kultura fizyczna – 0,05%, turystyka – 0,03%, bezpieczeństwo publiczne oraz gospodarka komunalna i ochrona środowiska – po 0,004%.

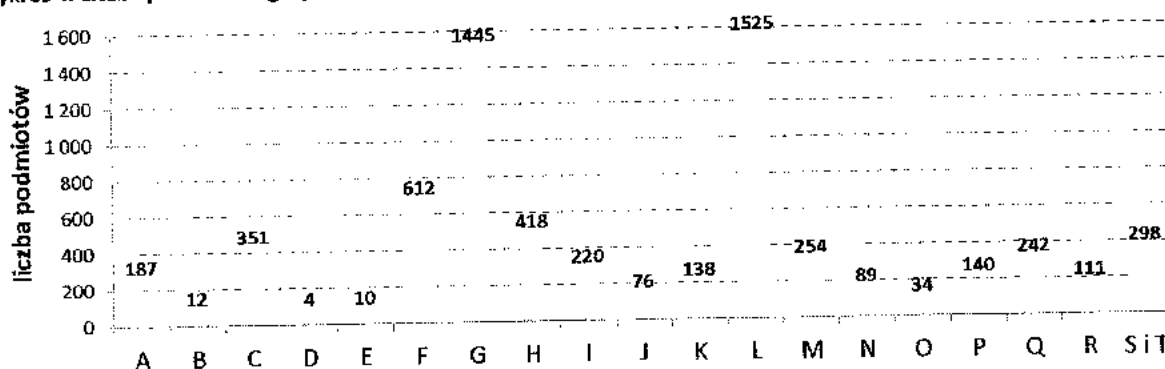

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Starostwo Powiatowe w Wałbrzychu.

4.5 Sfera gospodarcza i przedsiębiorczość

Na terenie powiatu wałbrzyskiego w 2012 r. funkcjonowało ogółem 6168 podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON. Pod względem struktury wielkości zdecydowanie dominowały podmioty małe, w których pracuje do 9 osób (96,8% ogólnej liczby podmiotów), 3%-owy udział wykazują podmioty o wielkości 10-49 pracujących, natomiast podmiotów dużych zatrudniających więcej niż 50 osób było w powiecie 14. Największym pracodawcą jest Uzdrawisko Szczawno-Jedlina S.A. w Szczawnie-Zdroju, zatrudniające powyżej 250 osób. Pod względem rodzaju prowadzonej działalności gospodarczej największą grupę stanowiły firmy z sekcji PKD 2007 L *Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości oraz G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle* (Wykres 4). W sekcji G najwięcej podmiotów zajmowało się handlem detalicznym z wyłączeniem handlu detalicznego pojazdami samochodowymi.

Wykres 4. Liczba podmiotów gospodarczych wg sekcji PKD 2007 w powiecie wałbrzyskim w 2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL, GUS.

W ujęciu wewnątrzpowiatowym w latach 2009-2012 najmocniejszą gospodarczo i pod względem przedsiębiorczości gminą było Szczawno-Zdrój. Charakteryzowały ją najlepsze wyniki zarówno biorąc pod uwagę liczbę podmiotów prowadzonych, jak i nowo zarejestrowanych, a także odsetka osób prowadzących działalność gospodarczą.

W 2012 r. w Szczawnie-Zdroju funkcjonowały 1892 podmioty wpisane do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców. Dla porównania w drugim pod tym względem Mieroszowie

było to 1055, natomiast w najślabszej gminie Czarny Bór – 806 podmiotów (Tabela 2). Należy zauważyć, że na przestrzeni lat 2009-2012 dodatnią dynamiką pod tym względem wykazywało się pięć spośród ośmiu gmin powiatu, przy czym w gminie Głuszyca miał miejsce największy procentowy wzrost wskaźnika – o 12%. Mniejszą liczbę podmiotów w 2012 r. w porównaniu do 2009 r. zanotowano natomiast w gminach: Jedlina-Zdrój (największy 15% spadek), Boguszków-Gorce (-4,5%) oraz Szczawno-Zdrój (-1,5%).

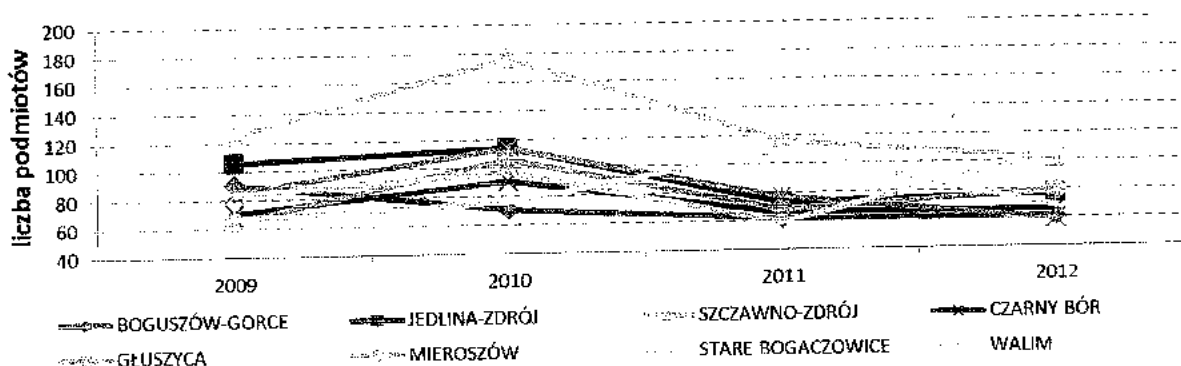
Tabela 2. Podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności w gminach powiatu wałbrzyskiego w latach 2009-2012.

Nazwa gminy	2009	2010	2011	2012	Zmiana 2009-2012 [%]
Boguszków-Gorce	992	988	920	947	-4,5
Jedlina-Zdrój	1 118	990	937	950	-15
Szczawno-Zdrój	1 921	1 943	1 897	1 892	-1,5
Czarny Bór	780	811	762	806	3,3
Głuszyca	879	991	971	986	12,2
Mieroszów	951	1 034	1 016	1 055	10,9
Stare Bogaczowice	826	844	841	881	6,7
Walim	1 002	1 047	1 009	1 050	4,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL, GUS.

Również w przypadku liczby nowo zarejestrowanych podmiotów w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w latach 2009-2012 najkorzystniej wypada gmina Szczawno-Zdrój (Wykres 5). Dla wszystkich jednostek z wyjątkiem Boguszowa-Gorc oraz Starych Bogaczowic 2010 rok był czasem intensyfikacji na polu nowo zakładanych przedsiębiorstw. Za niepokojącą można jednak uznać tendencję zmniejszającą się wartości analizowanego wskaźnika. Dodatkowo w 2011 r. we wszystkich gminach przeważały podmioty wyrejestrowane nad nowo zarejestrowanymi (Wykres 6). Najgorsza sytuacja pod tym względem była w Boguszowie-Gorcach, gdzie saldo wynosiło -68 podmiotów. Sytuacja w tym obszarze poprawiła się w 2012 r., kiedy tylko w dwóch gminach doszło do podobnej sytuacji (Szczawno-Zdrój i Głuszyca), przy czym skala zjawiska uległa znacznemu zmniejszeniu (było to odpowiednio -16 oraz -5 podmiotów).

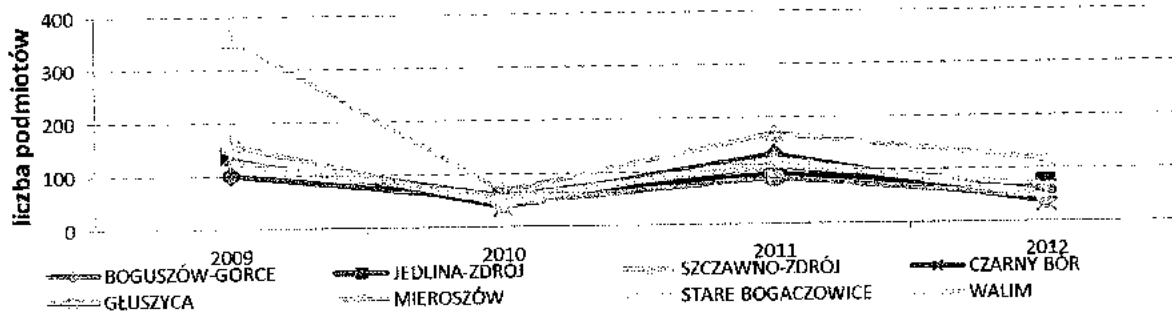
Wykres 5. Nowo zarejestrowane podmioty gospodarcze wpisane do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w gminach powiatu wałbrzyskiego w latach 2009-2012.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL, GUS.

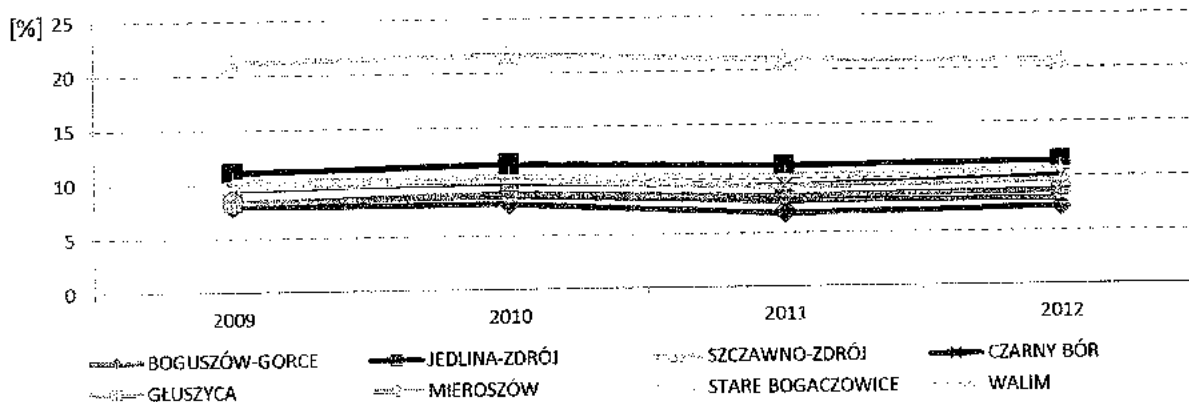
Wykres 6 Jednostki wyrejestrowane z rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w gminach powiatu wałbrzyskiego w latach 2009-2013.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL, GUS.

Pod względem przedsiębiorczości wyrażonej udziałem liczby osób prowadzącej działalność gospodarczą w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym w latach 2009-2012 w gminach powiatu wałbrzyskiego zachodziły niewielkie zmiany (Wykres 7). Na tle ośmiu jednostek wyraźnie wyższym poziomem przedsiębiorczości odznaczała się gmina Szczawno-Zdrój²¹, gdzie co piąty mieszkaniec w wieku produkcyjnym prowadził własną działalność gospodarczą. Pozostałe gminy tworzyły zwartą grupę, przy czym gminy Boguszków-Gorce oraz Gluszyca przez cały badany okres wykazywały się najniższym poziomem przedsiębiorczości.

Wykres 7. Odsetek osób prowadzących własną działalność gospodarczą wśród osób w wieku produkcyjnym w gminach powiatu wałbrzyskiego w latach 2009-2012.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL, GUS.

Z punktu widzenia dalszego rozwoju przedsiębiorczości ważne jest również tworzenie nowych form instytucjonalnych oraz organizacji stymulujących progres w regionie, czy powiecie, a także przygotowanie terenów inwestycyjnych. W Szczawnie-Zdroju działa Dolnośląski Park Technologiczny, wzmacniający konkurencyjność powiatu w regionie, pobudzający przedsiębiorczość i wpływający pozytywnie na zacieśnianie współpracy między firmami działającymi w regionie oraz inicjujący przepływ wiedzy między nauką a przedsiębiorstwami komercyjnymi. W ramach istniejącej struktury funkcjonuje inkubator, ułatwiający młodym firmom wejście na rynek. Firmy wykorzystujące i tworzące innowacyjne rozwiązania w swoich dziedzinach ulokowane w Dolnośląskim Parku Technologicznym związane są głównie z branżą IT, telekomunikacją oraz przemysłem chemicznym.

²¹ Również na tle średniej dla całego województwa – 12,3% w 2012 r.

Tereny i obiekty o charakterze przemysłowym (brownfield²²) przygotowane na przyjęcie inwestorów oferują gminy: Boguszów-Gorce, Mieroszów oraz Walim. Oferty inwestycyjne typu greenfield²³ przygotowane są w gminach: Czarny Bór, Jedlina-Zdrój, Mieroszów, oraz w Szczawnie-Zdroju.

4.6 Rolnictwo

Zgodnie z danymi Powszechnego Spisu Rolnego przeprowadzonego w 2010 r. w gminach powiatu wałbrzyskiego było 2118 gospodarstw rolnych o łącznej powierzchni 17081 ha, z czego 2109 gospodarstw indywidualnych dysponujących 14039 ha powierzchni. 93% gruntów rolnych stanowiły użytki rolne (15888 ha), z czego aż 92% to użytki rolne w dobrej kulturze (14666 ha) zlokalizowane w obrębie 75% gospodarstw (1615 gospodarstw). Pod względem struktury wielkości w powiecie dominują gospodarstwa większe niż 15 ha (58%), przy czym największy areal gospodarstw dużych znajduje się w gminie Stare Bogaczowice (36%, 3579,15 ha). Pod względem rodzaju upraw 80% gospodarstw w powiecie uprawia zboża oraz równocześnie niemal połowa (47%) ziemniaki, jednak już analiza łącznej powierzchni zasiewów wskazuje na zdecydowaną przewagę zbóż: 78,37% (łącznie 3731,15 ha w porównaniu do 171,69 ha zajętych przez uprawę ziemniaków).

W ujęciu wewnątrzpowiatowym najbardziej rozwiniętymi gminami pod względem rolnictwa są Stare Bogaczowice oraz Czarny Bór, przodujące zarówno pod względem liczby gospodarstw, jak i ich powierzchni oraz średniej wielkości gospodarstwa (Tabela 3). Ponad połowę użytków rolnych w Starych Bogaczowicach i 44% w Czarnym Borze stanowiły w 2010 r. grunty pod zasiewami. Równocześnie Stare Bogaczowice są jedyną gminą w powiecie, gdzie funkcjonowały gospodarstwa prowadzące przemysłową uprawę rzepaku i rzepiku (10 gospodarstw o łącznej powierzchni 45 ha zasiewów) i skupiały 58% ogólnego arealu uprawy zbóż wśród wszystkich gmin powiatu.

Pod względem ekonomicznym 77% gospodarstw czerpie dochód z działalności rolniczej (1625 gospodarstw), przy czym w dwóch wspomnianych już gminach dochód z tego źródła osiągają niemal wszystkie funkcjonujące gospodarstwa rolne (w Starych Bogaczowicach 91%, natomiast w Czarnym Borze 96%).

Tabela 3 Charakterystyka gospodarstw rolnych w gminach powiatu wałbrzyskiego w 2010 r.

Gmina	Liczba gospodarstw	Powierzchnia gospodarstw ogółem [ha]	Średnia wielkość gospodarstwa [ha]	Udział użytków rolnych w dobrej kulturze [%]	Udział gruntów pod zasiewami [%]	Udział gospodarstw z dochodem z działalności rolniczej [%]
Boguszów-Gorce	155	1182,42	7,63	79,64	6,38	51,61
Jedlina-Zdrój	116	678,06	5,85	86,27	4,89	57,76
Szczawno-	43	321,33	7,47	90,82	28,19	60,47

²² Inwestycje brownfield to inwestycje w miejscach, gdzie była już prowadzona działalność przemysłowa lub usługowa, wyposażone w infrastrukturę i budynki, nierzadko zdegradowane i wymagające znacznych nakładów inwestycyjnych.

²³ Inwestycje typu greenfield powstają na obszarach dotychczas niewykorzystywanych przez działalność przemysłową lub usługową. Niekiedy wyposażone są w podstawową infrastrukturę.

Zdrój

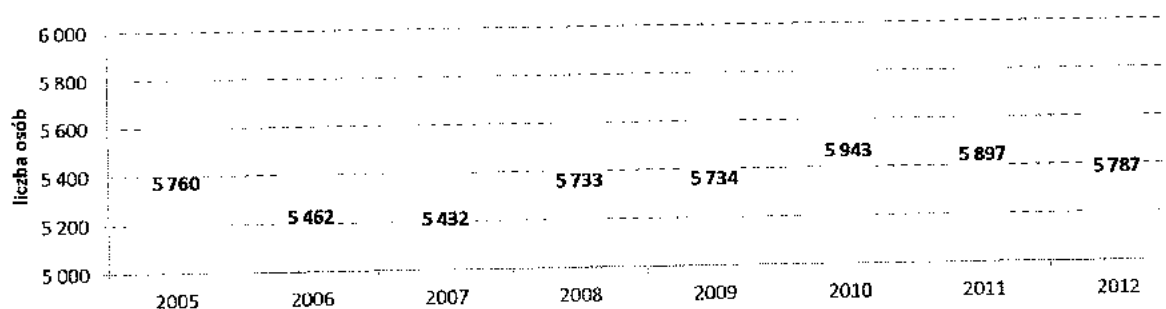
Czarny Bór	326	2394,67	7,35	97,18	43,84	96,01
Głuszyca	195	1903,12	9,76	88,48	11,51	76,92
Mieroszów	368	2579,16	6,99	97,84	10,00	77,51
Stare Bogaczowice	454	5064,05	10,33	97,16	58,25	90,75
Walim	461	2957,80	5,69	83,70	14,32	63,12
Powiat wałbrzyski	2118	17081	8,06	92	27,14	76,69

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL, GUS.

4.7 Rynek pracy

Zarówno liczba pracujących, jak i bezrobotnych w gminach powiatu wałbrzyskiego na przestrzeni lat 2005-2012 ulegała zmianom, choć największe różnice można było zaobserwować w latach 2005-2008 (Wykres 8). W całym badanym okresie najmniejsza liczba pracujących była w 2007 roku, największa natomiast w 2010 roku. Ponadto od wskazanego roku przez dwa kolejne lata zmniejszała się, osiągając w 2012 r. wartość 5787 pracujących ogółem w powiecie²⁴. Równocześnie od 2009 roku liczba osób bezrobotnych także uległa zmniejszeniu i w 2012 r. wyniosła 4488 osób (Wykres 9). Średnioroczna stopa bezrobocia w powiecie wałbrzyskim w 2013 roku wynosiła 32,3%, przy czym dla całego Dolnego Śląska było to 13,5%²⁵. Spośród osób pozostających bez pracy połowę stanowili długotrwale bezrobotni²⁶.

Wykres 8. Liczba osób pracujących w powiecie wałbrzyskim w latach 2005-2012.

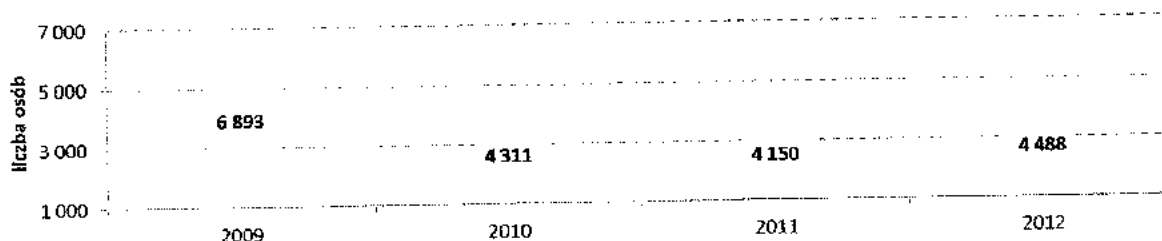
Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL, GUS.

Wykres 9. Liczba osób bezrobotnych w powiecie wałbrzyskim w latach 2009-2012.

²⁴ Dane GUS bez pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach oraz bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

²⁵ Wg danych PUP w Wałbrzychu <http://www.urzadpracy.pl/pi/inne/analizy-i-statystyki/rok-2013/12871,Stopa.html>

²⁶ Osoby pozostające w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie PUP, Wałbrzych.

Dla złagodzenia trudnej sytuacji na rynku pracy Powiatowy Urząd Pracy (PUP) w Wałbrzychu w latach 2005-2014 realizuje szereg projektów przy wykorzystaniu środków z Europejskiego Funduszu Spójności²⁷. W sumie wydatki na realizację projektów na koniec grudnia 2013 roku wyniosły ogółem 57 974,5 tys. zł. Wśród działań wyróżnia się projekt systemowy *Przeciw Bezrobociu*, którego realizacja przewidziana jest na lata 2008-2014 (do końca 2014 roku). W jego ramach realizowane są: szkolenia, staże, przygotowanie zawodowe, doposażenie miejsc pracy oraz dofinansowania na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Projektu ten obejmuje prawie 70% wydatków (40 296,5 tys. zł) przeznaczonych przez PUP na działania aktywizacyjne współfinansowane ze źródeł zewnętrznych.

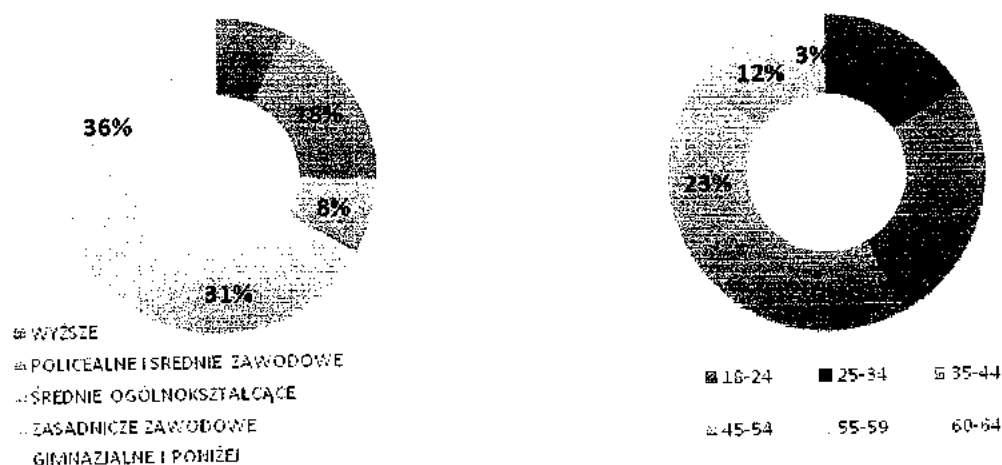
Oprócz wcześniej wspomnianego projektu systemowego w latach 2008-2013 Powiatowy Urząd Pracy w Wałbrzychu realizował 12 projektów konkursowych o podobnym zakresie wsparcia do opisanych powyżej, a także obejmujące pośrednictwo pracy, refundację kosztów pomocy prawnej i dofinansowanie zatrudnienia. Ogółem łączna kwota wydatków na realizację projektów konkursowych wyniosła 17 678 tys. zł.

Wsparciem została objęta szeroka grupa osób. Skierowane były one zarówno do pracowników Powiatowego Urzędu Pracy (3 projekty), ale przede wszystkim do osób bezrobotnych zarejestrowanych w PUP. Każdy z projektów posiadał precyzyjnie określoną grupę docelową: osoby poniżej 25 roku życia, kobiety, osoby powyżej 25. roku życia, absolwenci oraz długotrwale bezrobotni.

Z punktu widzenia rozwoju powiatu ważna jest również analiza liczby bezrobotnych ze względu na wykształcenie oraz strukturę wiekową. W 2012 roku ponad jedną trzecią osób bezrobotnych stanowiły osoby o najniższym poziomie wykształcenia (Wykres 10). Łącznie z grupą osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym stanowiły one dwie trzecie osób bezrobotnych. Pod względem struktury wieku zwraca uwagę fakt, że niemal połowę (42%) ogólnej liczby osób pozostających bez pracy tworzą osoby młode, do 34. roku życia (Wykres 10). W szczególności mieszkańcy powiatu między 25. a 34. rokiem życia stanowią największą grupę osób bezrobotnych w powiecie (26%), najmniejszy zaś udział (3%) wykazuje najstarsza grupa: powyżej 60. roku życia.

²⁷ Dane pozyskane przy współpracy Starostwa Powiatowego w Wałbrzychu.

Wykres 10. Struktura osób bezrobotnych wg wykształcenia w powiecie wałbrzyskim w 2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL, GUS.

4.8 Infrastruktura drogowa

Przez teren powiatu wałbrzyskiego przebiega łącznie 188,3 km dróg powiatowych. Z ogólnej liczby dróg powiatowych drogi lokalne stanowią 141,8 km natomiast zbiorcze 46,5 km. W granicach administracyjnych miast (w Boguszowie-Gorcach, Głuszyca i Mieroszowie) położone jest 19,2 km dróg powiatowych, natomiast poza granicami administracyjnymi miast 169,1 km. Gęstość dróg powiatowych w powiecie wałbrzyskim wynosi 0,47 km/km². Pod względem oceny stanu technicznego ponad dwie trzecie dróg jest w złym lub dostatecznym stanie technicznym (odpowiednio 53,2 km i 69,8 km), jedynie 65,3 km dróg jest w dobrym stanie technicznym. Z uwagi na fakt, że drogi powiatowe w powiat wałbrzyskim położone są w terenie górskim lub podgórskim, z dużą ilością rzek i potoków w ich ciągu zlokalizowanych jest łącznie 85 obiektów mostowych (2 wiadukty i 83 mosty) oraz ponad 500 przepustów drogowych. Konstrukcja obiektów mostowych jest zróżnicowana, są one wykonane ze stali, żelbetowe, a także o konstrukcji ceglanej, kamiennej i z betonu sprężonego. Większość obiektów mostowych była wybudowana przed 1945 rokiem. Stan techniczny zdecydowanej większości mostów jest niezadowolający lub niedostateczny.

W celu zwiększenia dostępności przestrzennej powiatu i ułatwienia mobilności mieszkańców oraz wykorzystania potencjału turystycznego, gospodarczego i ludzkiego niezbędne jest przeprowadzenie remontów lub modernizacji istniejącej infrastruktury drogowej.

4.9 Infrastruktura kolejowa

Powiat wałbrzyski charakteryzuje się gęstą siecią kolejową. Część linii jest zamknięta dla ruchu pasażerskiego oraz towarowego. Przez teren powiatu przebiegają czynna linia kolejowa nr 274 łącząca Wałbrzych z Wrocławiem i Jelenią Górą oraz linia nr 286 relacji Wałbrzych Główny–Kłodzko (przez Jedlinę-Zdrój oraz Głuszyce). Liniami, na których nie są realizowane przewozy pozostają linie nr 285 relacji Świdnica–Jedlina-Zdrój oraz nr 291 Wałbrzych Szczawienko–Mieroszów (biegnąca do granicy państwa stacja Meziměstí (CZ)).

Tak korzystne uwarunkowania są jednak w niedostatecznym stopniu wykorzystane ze względu na zły stan techniczny infrastruktury kolejowej²⁸. Wieloletnie zaniedbania doprowadziły do dekapitalizacji infrastruktury, tak liniowej, jak i dworców oraz przystanków. Z punktu widzenia zwiększenia dostępności przestrzennej powiatu, ułatwienia mobilności mieszkańców w kontekście dojazdów do szkół i pracy, a także wykorzystania jego potencjału turystycznego niezbędne stają się remonty i modernizacje istniejących szlaków kolejowych. Dogodne uwarunkowania stwarzają możliwość szybkiego połączenia gmin powiatu z otoczeniem, natomiast przejęcie znacznej części potoku pasażerskiego przez transport kolejowy może niwelować problemy związane z kongestią i znaczącą eksploatacją infrastruktury drogowej w powiecie. Należy pamiętać, że oprócz oczywistych funkcji transportowych istniejące linie kolejowe mogą także pełnić funkcję turystyczną, w łatwy sposób udostępniając podróżnym znaczące walory krajobrazowe powiatu wałbrzyskiego. Szczególnie dotyczy to nieczynnej linii nr 285 relacji Świdnica–Jedlina-Zdrój, zwanej koleją bystrzycką, która daje także możliwość przedłużenia podróży z Jedliny-Zdroju do Kłodzka. Większa jej część biegnie wzdłuż rzeki Bystrzycy, wśród malowniczych pasm górskich, na której zlokalizowanych jest szereg interesujących obiektów inżynierskich, w tym liczne stalowe i ceglane wiadukty kolejowe. Istotne strategiczne znaczenie może mieć również druga z nieczynnych linii kolejowych, łącząca bezpośrednio województwo dolnośląskie oraz czeski kraj hradecki tak ze względu na ożywienie ruchu turystycznego w obu kierunkach, jak i w wymiarze współpracy gospodarczej.

4.10. Turystyka

Powiat wałbrzyski charakteryzuje się wysokimi walorami przyrodniczymi i krajobrazowymi, a także obecnością licznych miejsc interesujących ze względu na związaną z nimi historię i tradycje górnicze tego terenu. Góry Wałbrzyskie pokrywa sieć turystycznych szlaków pieszych, a miłośnicy gór mogą zatrzymać się w schroniskach „Andrzejówka” na przełęczy Trzech Dolin oraz bacówce w Masywie Trójgarbu, a także u podnóża Góry Dzikowiec, gdzie niedawno wybudowany budynek obsługi ruchu turystycznego oferuje także miejsca noclegowe. Obiekty najcenniejsze, dysponujące dużym potencjałem atrakcyjności turystycznej zostały ujęte w Tabeli 4. Znajdują się wśród nich zabytki sakralne i zespoły pałacowo-parkowe, miejsca warte odwiedzenia ze względu na unikatowe walory architektoniczne i konstrukcyjne, a także przyrodnicze i kulturowe.

Tabela 4 Najważniejsze obiekty atrakcyjne turystycznie w powiecie wałbrzyskim.

Lp.	Obiekt	Podstawowe informacje	Gmina
Cenne i zabytkowe obiekty turystyczne			
1.	Zamek Gradno w Zagórzcu Śląskim.	Obiekt z XIV wieku, najlepiej zachowana ruina na Dolnym Śląsku, muzeum oraz wieża widokowa udostępniona dla turystów.	Walim
2.	Ruiny zamku Rogowiec.	Ruiny z końca XIII w. są pozostałością najwyżej położonego zamku na obecnych ziemiach Polski, wzniesiony z polecenia księcia świdnicko-jaworskiego	Głuszyca

²⁸ O trudnościach komunikacyjnych związanych ze wskazanym problemem świadczy przede wszystkim czas podróży (dane za rozkładami jazdy PKP, stan na 27.02.2014 r.). Trasa Wałbrzych Główny–Kłodzko Główny (51 km) - 78 minut, trasa Wałbrzych Główny–Jelenia Góra (47 km) – 54 minuty. Dla porównania pokonanie odcinka między Legnicą a Wrocławiem (65 km) zajmuje jedynie 48 minut.

Lp.	Obiekt	Podstawowe informacje	Gmina
		Bołka I.	
3.	Zespół pałacowo-parkowy w Jedlince.	Obiekt z XIX w., odtworzone wyposażenie z II poł. XIX w., jedna z największych kompletnych kolekcji almanachów gotajskich od poł. XIX w.	Jedlina-Zdrój
4.	Wiąduki Kolei Bystrzyckiej.	Konstrukcje pochodzące z XIX w.	Jedlina-Zdrój
5.	Ruiny zamku Cisy.	Budowla pochodząca z XIII w., jedna z najważniejszych twierdz w systemie obronnym księstwa świdnicko-jaworskiego.	Stare Bogaczowice
6.	Zespół pałacowo-parkowy w Strudze.	Obiekt wzniesiony w XV w. i rozbudowywany w latach późniejszych.	Stare Bogaczowice
7.	Cerkiew pw. Św. Michała Archanioła w Sokołowsku.	Zbudowana w latach 1900-1901 w stylu ruskim, w typie starojarosławskim dla kuracjuszy rosyjskich. Obecnie pełni swoją funkcję cerkwi prawosławnej. Wewnątrz cenne malowidła wybitnego ikonopisarza Michała Boguckiego.	Mieroszów
8.	Kościół św. Jadwigi w Rybnicy Leśnej.	Najstarszy zabytek architektury drewnianej na Dolnym Śląsku. Wzniesiony w XVI lub na początku XVII w. w stylu ludowego renesansu. Ściany i strop prezbiterium ozdobione kasetonami z motywami maureskowymi.	Mieroszów
9.	Ruiny zamku Radosno.	Wybudowany w II poł. XIII w. przez księcia świdnicko-jaworskiego Bołka I, trwała ruina od XV w.	Mieroszów
10.	Zespół Sanatoryjno-Uzdrowiskowy w Sokołowsku.	Pochodzi z II poł. XIX w., wraz z 70-hektarowym parkiem wpisany na listę zabytków od 1978 r. Najlepiej zachowany i jednocześnie jedyny zabytkowy park sanatoryjny w Sokołowsku. Rozległy kompleks poprzecinany jest pieszymi ścieżkami oraz urozmaicony niewielkimi stawami, grotą, jaskinią i zabudowaniami.	Mieroszów
11.	Centrum kulturalno-kongresowe „Szyb Witold”	Kompleks zrewitalizowanych obiektów dawnej kopalni węgla kamiennego.	Boguszów - Gorce
12.	Ratusz w Boguszowie-Gorcach	Budynek z XVIII w. wybudowany w stylu barokowym, trzykondygnacyjny z mansardowym dachem i facjatkami. Jest to jednocześnie najwyższy położony ratusz w Polsce na wysokości 582 m n.p.m.	Boguszów - Gorce

Muzea i trasy turystyczne

11.	Muzeum sztolni walimskich oraz kompleks Sztolni Podziemnych Włodarz.	Podziemne korytarze kompleksu „Riese” (budowanych jako podziemne fabryki III Rzeszy lub stanowiska dowodzenia Kwatery Głównej).	Walim
12.	Podziemne Miasto Osówka.	Pozostałości po budowie ogromnego systemu III Rzeszy o nieznanym przeznaczeniu. Udostępniona jest 1,5 km podziemna trasa turystyczna.	Głuszycza
13.	Muzeum Krzysztofa Kieślowskiego w Sokołowsku.	Powołane dla archiwizowania twórczości i pamiątek po wybitnym artyście mieszkającym i tworzącym w Sokołowsku w latach 50. XX w., a także rozwijania warsztatów filmowych i festiwalu filmowego „Hommage à Kieślowski”.	Mieroszów

Lp.	Obiekt	Podstawowe informacje	Gmina
Miejsca cenne przyrodniczo oraz obiekty związane z aktywnym wypoczynkiem			
14.	Góra Dzikowiec.	Obiekt sportowo-rekreacyjny z całoroczną koleją kanapową, wyciągiem orczykowym oraz systemem sztucznego naśnieżania. Do dyspozycji turystów 2 trasy zjazdowe, narciarstwa biegowego oraz trasy piesze i rowerowe, a także trasa zjazdowa downhill.	Boguszów-Gorce
15.	Czarodziejska góra „Relax”.	Kompleks rekreacji rodzinnej z trasami linowymi, wieżą wspinaczkową i innymi atrakcjami.	Jedlina-Zdrój
16.	Całoroczny tor saneczkowy.	Tor o długości 600 m, jeden z elementów Uzdrowskiego Szlaku Turystyczno-Rekreacyjnego w Jedlinie-Zdroju.	Jedlina-Zdrój
17.	Wyciąg narciarski w Jedlinie-Zdroju.	234 m trasa narciarska z oświetlonym stokiem z możliwością sztucznego naśnieżania.	Jedlina-Zdrój
18.	Szybowisko Mieroszów.	Obszar lotniarski położony na południowym zboczu góry Miłosz, panują tutaj doskonałe warunki do uprawy paralotniarstwa i lotniarstwa.	Mieroszów
19.	Ośrodek narciarski – Przełęcz Trzech Dolin.	Długo utrzymująca się pokrywa śnieżna pozwala na wykorzystanie tras nawet do kwietnia. Funkcjonują tu 3 wyciągi orczykowe, największy ośrodek narciarski w Górach Kamiennych.	Mieroszów
20.	Czartowskie Skały, szczeliny wiatrowe w Paśmie Lesistej Wielkiej i Czerwona Skała w Masywie Suchawy.	Położone w północno-zachodniej części Gór Kamiennych interesujące obiekty pod względem morfologicznym.	Mieroszów
21.	Ośrodek sportów zimowych w Rzecze.	Ośrodek dysponujący kilkunastoma wyciągami z bogatą ofertą noclegową.	Walim
22.	Jezioro Bystrzyckie wraz z Zaporą.	Zapora zbudowana w latach 1911-1914, wznosi się na wysokość 44 m i liczy 230 m długości, wybudowana bez użycia ciężkiego sprzętu. Jezioro rozciąga się na długości 3,3 km, w najszerszym miejscu osiągając 480 m (łączna kubatura 8 mln m ³).	Walim
23.	Ruiny Zamków Książęcych w Czarnym Borze i Grzędach.	Budowle z XIV w. należące do książąt świdnicko-jaworskich.	Czarny Bór

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów promocyjnych Starostwa Powiatowego.

Jednym z najcenniejszych zasobów przyrodniczych powiatu są wody mineralne najstarszego na Dolnym Śląsku uzdrowiska Szczawna-Zdrój (Uzdrowisko Szczawno-Jedlina S.A.), gdzie leczy się schorzenia narządu ruchu, górnych i dolnych dróg oddechowych, schorzenia układu pokarmowego, moczowego oraz laryngologiczne. Samo uzdrowisko jest także miejscem godnym uwagi ze względu na zachowane tu dwa parki utrzymane w stylu angielskim z bogatą roślinnością, w tym pomnikami przyrody, a także zespołem zabudowań zdrojowych.

Powiat wałbrzyski jest także gospodarzem imprez kulturalnych o różnej skali i zasięgu, przy czym z pewnością najśłynniejszą z nich pozostaje Międzynarodowy Festiwal im. Henryka Wieniawskiego w Szczawnie-Zdroju, odbywający się cyklicznie od ponad 30 lat. Rozpoznawalną marką cieszy się także Międzynarodowy Festiwal Teatrów Ulicznych w Jedlinie-Zdroju oraz festiwal filmowy

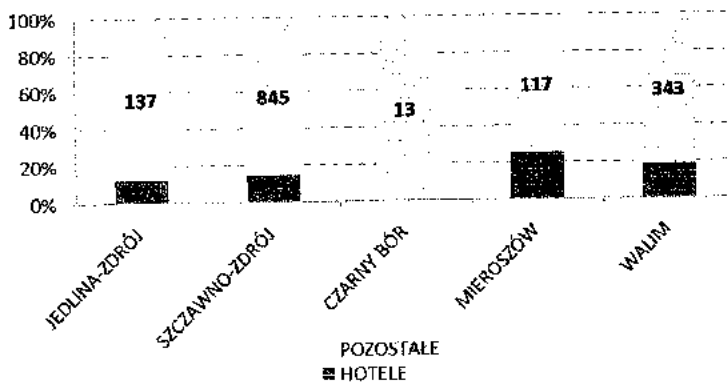
„Hommage à Kieślowski” w Sokołowsku, który na dobre wpisał się w ogólnopolski kalendarz imprez kulturalnych (w 2013 r. odbyła się jego trzecia edycja).

Wszystkie te czynniki sprzyjają rozwojowi wielu typów turystyki kwalifikowanej: pieszej górskiej oraz rowerowej, kulturowej oraz uzdrowskiej przy wykorzystaniu wielu różnorodnych form jej uprawiania.

Bazę noclegową w 2012 r. w powiecie wałbrzyskim stanowiły 1732 miejsca noclegowe, z czego 277 miejsc oferowanych było przez hotele. Pięć spośród ośmiu gmin posiadało miejsca noclegowe, w tym w przeważającej większości były to miejsca inne niż hotelowe (Wykres 11). W gminie Szczawno-Zdrój skupionych było 57% wszystkich miejsc noclegowych (968), niemal jedna czwarta zlokalizowana była w gminie Walim (420), natomiast w Mioszowie oraz Jedlinie-Zdroju znajdowało się po 9% ogólnej liczby miejsc noclegowych (odpowiednio 156 i 157). Najmniejszy udział wykazywał Czarny Bór – 1% miejsc (13).

Wykres 11. Struktura rodzaju obiektów noclegowych w gminach powiatu wałbrzyskiego w 2012 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL, GUS.

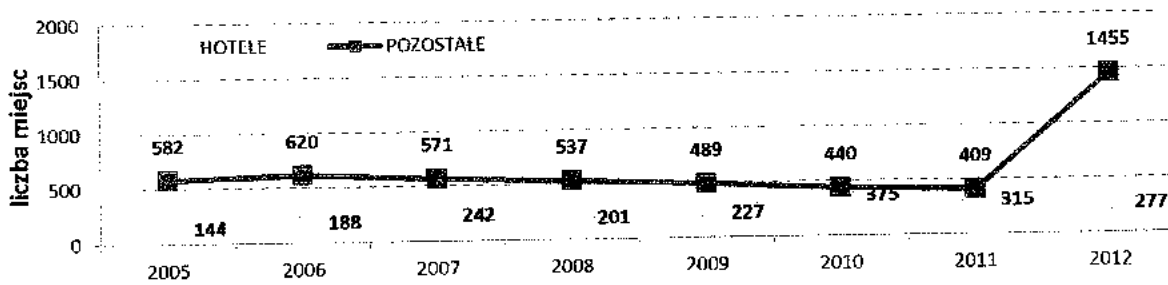

Największym udziałem miejsc hotelowych w 2012 r. odznaczały się gminy Mioszów oraz Walim, natomiast w gminie Czarny Bór turyści kwaterowani byli wyłącznie w obiektach innych niż hotele. Należy zwrócić także uwagę na fakt, że na przestrzeni lat 2005-2012 liczba hotelowych miejsc noclegowych ogółem w powiecie nieznacznie

wzrosła, osiągając najwyższą wartość w 2010 roku (375 miejsc). Pod względem pozostałych miejsc noclegowych między 2005 a 2011 rokiem ich liczba w powiecie malała z roku na rok, lecz trend ten uległ znaczącej zmianie w 2012 r., kiedy nastąpił ich ponad trzy i półkrotny wzrost w stosunku do roku poprzedniego (Wykres 12). Podobna sytuacja miała miejsce w przypadku liczby udzielonych noclegów turystom pochodzącym z Polski, gdyż o ile w latach 2005-2011 rokrocznie była ona bardzo zbliżona w następujących po sobie latach, o tyle w 2012 r. wzrosła niemalże czterokrotnie w stosunku do roku poprzedniego (Wykres 13). Odwiedzający powiat turyści polscy zdecydowanie chętniej korzystali z noclegów pozahotelowych, choć ich popularność od 2005 roku właściwie nie wzrosła. Turyści zagraniczni natomiast w przeważającej większości zatrzymywali się w hotelach (Wykres 13). Dodatkowo na przestrzeni lat w tej grupie gości zmniejszyła się liczba noclegów pozahotelowych. Jednocześnie ogólna liczba turystów zagranicznych, która odwiedziła powiat wałbrzyski w 2012 r. była mniejsza niż w latach 2005-2011 (z wyjątkiem 2009 r.), podobną tendencję można również zaobserwować pod względem udzielonych im noclegów (Wykres 14). Ponadto skróceniu uległa średnia długość pobytu z niemalże 4 dni w 2005 r. do nieco ponad 3 w 2012 r.

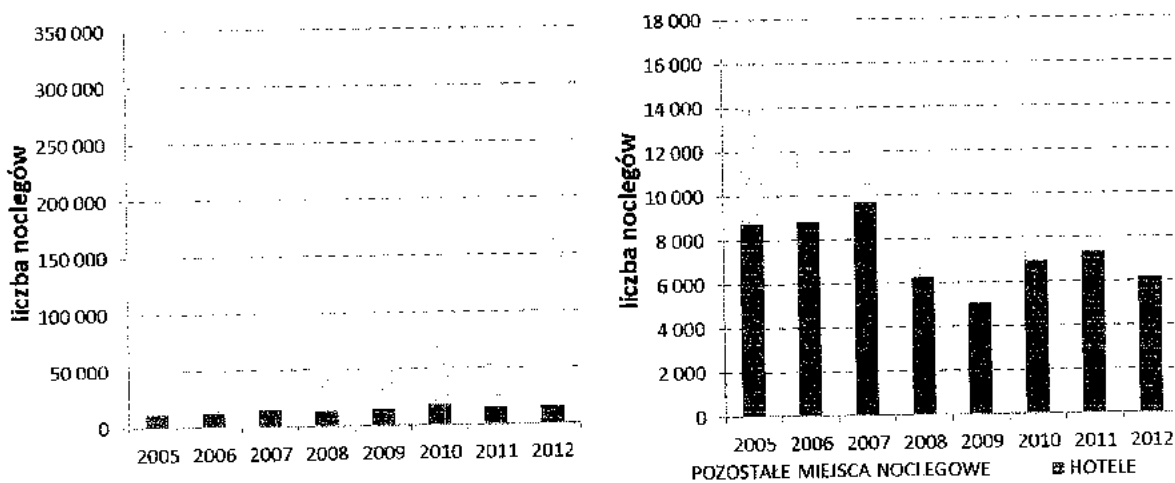

Wykres 12. Liczba miejsc noclegowych w powiecie wałbrzyskim wg rodzajów obiektów noclegowych w latach 2005-2012.

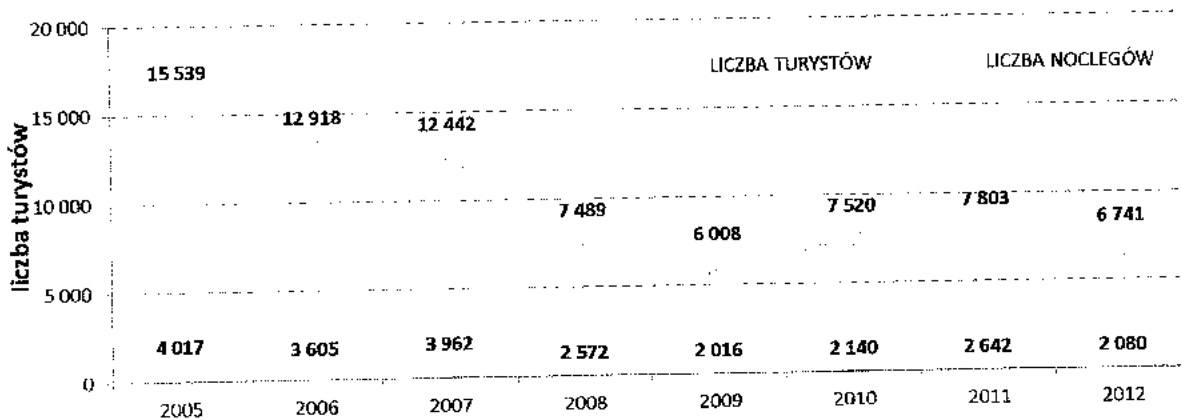
Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL, GUS.

Wykres 13. Liczba noclegów udzielonych turystom z Polski (lewa strona) oraz turystom zagranicznym (prawa strona) odwiedzającym powiat wałbrzyski w latach 2005-2012 wg rodzaju obiektu noclegowego.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL, GUS.

Wykres 14. Liczba turystów zagranicznych oraz liczba udzielonych im noclegów w powiecie wałbrzyskim w latach 2005-2012.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL, GUS.

4.11. Sfera społeczna

W powiecie wałbrzyskim działa Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie (PCPR), realizując zadania własne powiatu z zakresu pomocy rodzinie, rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych oraz zadania z zakresu administracji rządowej. PCPR jako organizator pieczy zastępczej nadzoruje działalność 2 domów dziecka, w których przebywa łącznie 104 wychowanków, Powiatowy Środowiskowy Dom Samopomocy dla 30 osób z niepełnosprawnością umysłową oraz prowadzi 148 rodzin zastępczych, w których umieszczonych jest 213 dzieci. W 2013 r. łącznie udzielono 1013 świadczeń w ramach rehabilitacji osób niepełnosprawnych, pomocy rodzinom zastępczym oraz ofiarom przemocy w rodzinie. Zbiorcze zestawienie w podziale na rodzaj udzielonego świadczenia przedstawia Tabela 5.

Tabela 5 Udzielone świadczenia przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w powiecie wałbrzyskim w 2013 r.

Lp.	Rodzaj świadczenia	Liczba udzielonych świadczeń
1.	Sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze.	310
2.	Pomoc pieniężna na utrzymanie dziecka w rodzinie zastępczej.	231
3.	Turnusy rehabilitacyjne.	204
4.	Pomoc pieniężna na kontynuowanie nauki dla osoby usamodzielnianej.	81
5.	Program „aktywny samorząd”.	32
6.	Pobyty i usługi dla ofiar przemocy w rodzinie w SOW.	31
7.	Środowiskowy dom samopomocy.	30
8.	Pobyty i usługi dla osób będących w kryzysie w OIK.	27
9.	Jednorazowa pomoc na pokrycie wydatków związanych z potrzebami przyjmowanego dziecka do rodziny zastępczej.	18
10.	Likwidacja barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się.	16
11.	Pomoc pieniężna na usamodzielnienie dla wychowanka opuszczającego pieczę zastępczą.	15
12.	Jednorazowa pomoc losowa dla rodziny zastępczej.	5
13.	Pomoc pieniężna na zagospodarowanie dla osoby usamodzielnianej.	4
14.	Miejsce w mieszkaniu chronionym dla osoby usamodzielnianej.	4
15.	Rozpoczęcie działalności gospodarczej, rolniczej lub wniesienia wkładu do spółdzielni socjalnej.	2
16.	Sport, kultura, turystyka i rekreacja.	2
Razem		1013

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych od PCPR w Wałbrzychu. Stan na 31 grudnia 2013 r.

Analizując sferę pomocy społecznej należy zwrócić uwagę na fakt, że na przestrzeni lat 2008-2012 nieznacznie zwiększyła się liczba gospodarstw domowych korzystających ze stacjonarnej i środowiskowej pomocy opieki społecznej z 2260 w 2008 r. do 2279 w 2012 r., spadła natomiast liczba osób korzystająca z tego typu wsparcia z 5850 w 2008 r. do 5165 osób w 2012 r. Kwota wydatkowana w tym czasie na świadczenia rodzinne pozostała niemalże niezmienną (11 317 tys. zł w 2008 r. oraz 11 670 tys. zł w 2012 r.), jednak równocześnie zmniejszyła się liczba rodzin pobierających z 3266 do 1935, co bezpośrednio przyczyniło się do wzrostu średniej wysokości pomocy z 3,5 tys. zł do 6 tys. zł przypadających na jedną rodzinę. Co znamienne, struktura świadczeń

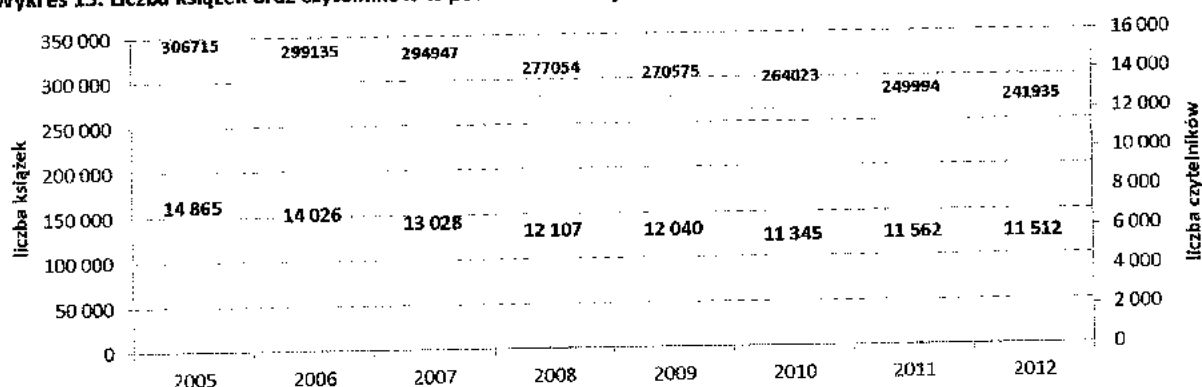

ulega systematycznej zmianie: jeszcze w 2008 r. 70% ogólnej kwoty świadczeń rodzinnych przeznaczonych było na zasiłki rodzinne, natomiast w 2012 r. było to już tylko 51% przy czym udział ten zmniejsza się na rzecz zasiłków pielęgnacyjnych (wzrost o 4 pkt. proc.). Tendencję tę można uznać za odbicie postępujących zmian w modelu życia rodzinnego w Polsce oraz procesu starzenia się społeczeństwa powiatu.

Powiat wałbrzyski jest organem prowadzącym dla trzech jednostek organizacyjnych działających w sferze oświaty, zgrupowanych w zespoły szkół i placówek. Zespoły te zlokalizowane są w gminach: Szczawnie-Zdroju (Zespół Szkół im. Marii Skłodowskiej-Curie, w skład którego wchodzi liceum ogólnokształcące i technikum) oraz w Walimiu (Zespół Placówek Resocjalizacyjnych: Powiatowa Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, a także Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii z gimnazjum oraz Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy skupiający gimnazjum i zasadniczą szkołę zawodową). Trzecia z jednostek, Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy składający się ze szkoły podstawowej, gimnazjum oraz zasadniczej szkoły zawodowej, zlokalizowana jest w Mieroszowie. Według stanu na 30.09.2013 r. z usług powyższych szkół i placówek korzystało 369 uczniów.

Mieszkańcy powiatu wałbrzyskiego mogą korzystać z zasobu bibliotecznego 19 placówek zlokalizowanych na terenie wszystkich gmin powiatu. W każdej z nich czytelnicy w 2012 r. mieli do dyspozycji komputery z dostępem do internetu, przy czym najlepiej wyposażone pod tym względem były biblioteki w gminie Stare Bogaczowice (średnio 12 komputerów) najslabiej zaś w gminie Boguszów-Gorce (średnio 1,6 komputera). Od 2005 do 2012 r. spadła zarówno liczba książek dostępnych w bibliotekach w powiecie, jak i ogólna liczba czytelników (Wykres 15). Jednocześnie na przestrzeni analizowanego okresu czasu liczba woluminów przypadająca na 1 tysiąc czytelników zwiększyła się o 383 książki (z 20 633 w 2005 r. do 21 016 w 2012 r.).

Wykres 15. Liczba książek oraz czytelników w powiecie wałbrzyskim w latach 2005-2012.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDI, GUS.

W powiecie wałbrzyskim w 2013 r. działały 25²⁹ kluby sportowe, we wszystkich gminach, przy czym najwięcej (5) w gminie Czarny Bór oraz w Jedlinie-Zdroju, natomiast najmniej (1) w gminie Walim. Ich członkami było 1 296 mieszkańców powiatu, co w stosunku do 2008 r. stanowi wzrost o 20%.

²⁹ Wg stanu na 26 marca 2014 r., Księga ewidencyjna Wydziału Edukacji, Promocji i Rozwoju Starostwa Powiatowego Powiatu Wałbrzyskiego.

Ponadto w powiecie zarejestrowanych było 22 uczniowskich klubów sportowych³⁰. Najaktywniejsze pod tym względem były gminy Boguszów-Gorce i Czarny Bór, gdzie swoją siedzibę miało po 5 organizacji. W gminach Jedlina-Zdrój, Szczawno - Zdrój oraz Walim funkcjonowało po jednym klubie.

Na terenie powiatu działało w 2013 r. 77 stowarzyszeń wpisanych do Krajowego Rejestru Sądowego³¹ oraz 30 fundacji³² i 7 stowarzyszeń zwykłych³³. 22 spośród nich współpracowało ze Starostwem Powiatowym³⁴ (w tym jedna z siedzibą w Wałbrzychu). Siedzibą jednej trzeciej z nich (6) jest gmina Szczawno-Zdrój, nieco mniej usytuowanych jest w gminie Boguszów-Gorce (4). W gminach Mieroszów i Stare Bogaczowice zarejestrowane są po 3 organizacje, w gminie Jedlina-Zdrój 2, natomiast w pozostałych gminach po jednej. Ogólne zestawienie zbiorcze dotyczące głównych pól działania organizacji współpracujących ze Starostwem przedstawia Tabela 6.

Tabela 6. Pola działalności organizacji pożytku publicznego współpracujących ze Starostwem Powiatowym w 2013 r.

Pole tematyczne	Liczba organizacji	Pole tematyczne	Liczba organizacji
Kultura fizyczna	24	Przeciwdziałanie patologiom społecznym	7
Oświata, edukacja i wychowanie	11	Ochrona i promocja zdrowia	7
Kultura, sztuka, ochrona tradycji	10	Pomoc społeczna	5
Aktywność obywatelska	10	Ekologia	1
Turystyka i krajoznawstwo	9	Ochrona przeciwpożarowa	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://www.powiat.walbrzych.pl/ngo/mapa-aktywnosci-organizacji>.

5. ANALIZA STRATEGICZNA

Metoda syntetycznej analizy mocnych i słabych stron powiatu wałbrzyskiego oraz szans i zagrożeń (analiza SWOT) stanowi powszechnie wykorzystywane narzędzie techniki analitycznej w dokumentach strategicznych jednostek wszystkich szczebli systemu prowadzenia polityki rozwoju. Pozwala ona w sposób syntetyczny zgromadzić, uporządkować i zaprezentować pewien zastany układ czynników mający obecnie oraz mogący mieć w przyszłości wpływ na rozwój powiatu. Wykazanie mocnych stron (wewnętrznych cech jednostki) i szans (rozumianych jako czynniki zewnętrzne mogące sprzyjać rozwojowi) pozwala na zdefiniowanie możliwych do wykorzystania potencjałów i stymulant rozwojowych. Identyfikacja słabych stron (analogicznie do mocnych stron – cech wewnętrznych) i zagrożeń (stanowiących niekorzystne dla powiatu cechy otoczenia) stwarza natomiast możliwość podjęcia działań niwelujących bariery rozwojowe i pozwala przewidywać

³⁰ Wg stanu na 26 marca 2014 r., Księga ewidencyjna Wydziału Edukacji, Promocji i Rozwoju Starostwa Powiatowego Powiatu Wałbrzyskiego.

³¹ Wg stanu na 20 marca 2014 r. zgodnie z informacjami Wydziału Organizacyjnego i Spraw Obywatelskich Starostwa Powiatowego Powiatu Wałbrzyskiego.

³² Wg stanu na 13 marca 2014 r. zgodnie z informacjami Wydziału Organizacyjnego i Spraw Obywatelskich Starostwa Powiatowego Powiatu Wałbrzyskiego.

³³ Wg stanu na 5 lutego 2014 r. zgodnie z informacjami Wydziału Organizacyjnego i Spraw Obywatelskich Starostwa Powiatowego Powiatu Wałbrzyskiego. Stowarzyszenie zwykłe nie posiada osobowości prawnej, a do jego funkcjonowania wystarczą jedynie trzy osoby ustalające regulamin stowarzyszenia i wybierające swojego przedstawiciela. Dla tego typu stowarzyszeń nie jest również wymagana rejestracja w KRS.

³⁴ Dane na podstawie wypełnionych przez organizacje Ankiety Informacyjnych Organizacji Pozarządowych przekazanych Starostwu Powiatowemu.

pojawienie się i wpływ procesów niekorzystnych. Świadomość uwarunkowań, w których funkcjonuje jednostka i jej cech wewnętrznych, a także znaczenia poszczególnych determinant (określonych na podstawie przypisywanych cechom wag) jest podstawą przeprowadzenia analizy strategicznej³⁵, badającej także wzajemne interakcje między wszystkimi czynnikami. Innymi słowy: między zdolnością jednostki do działania w zastanym otoczeniu (SWOT), dysponującą określonym układem sił własnych i wpływem tego otoczenia na cechy wewnętrzne jednostki (TOWS). Dzięki temu możliwy staje się wybór najlepszej z punktu widzenia indywidualnych uwarunkowań strategii rozwojowej powiatu.

W Tabeli 7 ujęto czynniki zidentyfikowane i zhierarchizowane na podstawie przedstawionej powyżej diagnozy społeczno-gospodarczej oraz wyników wypracowanych podczas warsztatów zorganizowanych w procesie opracowywania strategii, w których udział wzięli członkowie zespołu ds. strategii.

Tabela 7 Tabela analizy SWOT dla powiatu wałbrzyskiego.

Waga	Mocne strony/Czynniki wewnętrzne	Waga	Słabe strony/Czynniki wewnętrzne
0,25	Walory turystyczne, krajoznawcze, uzdrowiskowe.	0,20	Wysoki stopień dekapitalizacji oraz niedostateczna spójność infrastruktury drogowej, kolejowej, technicznej.
0,20	Gęsta sieć kolejowa i drogowa.	0,15	Niekorzystne zjawiska demograficzne (ujemne saldo migracji i przyrost naturalny).
0,10	Położenie transgraniczne.	0,15	Wysoki poziom bezrobocia, ubożenie społeczeństwa.
0,10	Dobrze rozwinięta baza noclegowa o zróżnicowanym standardzie (w tym obiekty agroturystyczne).	0,10	Niedostatecznie rozwinięty system opieki żłobkowo-przedszkolnej.
0,10	Występowanie unikatowych zasobów naturalnych.	0,08	Brak spójnej polityki promocyjnej powiatu.
0,10	Obecność licznych i różnorodnych zabytków.	0,08	Nierównomiernie rozwinięta baza hotelowo-gastronomiczna.
0,10	Duże zasoby siły roboczej.	0,05	Brak spójnej polityki przestrzennej gmin powiatu.
0,05	Cykliczne wydarzenia kulturalne i sportowo-rekreacyjne o zasięgu ponadlokalnym.	0,05	Brak systemowego wsparcia dla osób bezrobotnych i niepełnosprawnych.
		0,05	Niedostateczne wykorzystanie zasobów środowiska naturalnego.
		0,05	Niski budżet powiatu.
		0,02	Znaczące przekształcenia środowiska naturalnego na skutek działalności przemysłowej.
		0,02	Ukształtowanie terenu oraz warunki klimatyczne utrudniające budowę i utrzymanie infrastruktury.

³⁵ Metodologia budowania analizy strategicznej na bazie określonych mocnych i słabych stron, szans oraz zagrożeń jest szeroko opisana w literaturze fachowej. Por. Krzysztof Obłój, *Strategia organizacji*, PWN, Warszawa 2002

Waga	Szanse/Czynniki zewnętrzne	Waga	Zagrożenia/Czynniki zewnętrzne
0,20	Możliwość pozyskania środków zewnętrznych na poprawę stanu i spójności infrastruktury drogowej, kolejowej i komunalnej.	0,20	Wzrost upolitycznienia dostępu do środków publicznych.
0,15	Rosnące zainteresowanie alternatywnymi formami wypoczynku (agroturystyką i uzdrowską) oraz rekreacji.	0,15	Zależność od zmiennej sytuacji gospodarczej w kraju i Europie.
0,15	Intensyfikacja współpracy jednostek lokalnych na rzecz stworzenia spójnej oferty turystycznej.	0,15	Spadek zainteresowania krajową ofertą turystyczną.
0,10	Napływ mieszkańców z obszaru miejskiego.	0,15	Sprzeczność interesów oraz trudności w porozumieniu między samorządami lokalnymi.
0,10	Polepszająca się sytuacja gospodarcza w kraju i Europie.	0,15	Ogniskowanie polityki regionalnej głównie na obszarach miejskich.
0,10	Współpraca w ramach Aglomeracji Wałbrzyskiej.	0,10	Rosnąca konkurencyjność regionów sąsiednich, w tym przygranicznych regionów czeskich.
0,08	Rozwój współpracy transgranicznej.	0,05	Niestabilność legislacyjna wyznaczająca zakres zadań powiatu.
0,05	Wzrost poziomu świadomości oraz aktywności społeczeństwa w zakresie ochrony środowiska, ekologii i postaw obywatelskich.	0,05	Peryferyjne położenie względem stolicy Dolnego Śląska.
0,05	Rozwój nowych form współpracy gospodarczej (grupy producenckie, klastry) i społecznej (NGO).		
0,02	Odbudowa szkolnictwa zawodowego.		

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów wypracowanych podczas I warsztatu strategicznego z dnia 25 lutego 2014 r.

Ujęte w Tabeli 7 czynniki zostały również ocenione przez sześć gmin powiatu wałbrzyskiego (Boguszów-Gorce, Głuszyce, Jedlinę-Zdrój, Stare Bogaczowice, Szczawno-Zdrój oraz Walim) z punktu widzenia uznania ich za kluczowe dla indywidualnego rozwoju każdej z nich. Należy podkreślić, że wskazania te są zasadniczo zgodne z hierarchią wag przypisanych poszczególnym cechom w tabeli. Do najważniejszych stymulant zaliczone zostały walory turystyczne, krajoznawcze i uzdrowskie, a także gęsta sieć drogowa i kolejowa oraz duże zasoby siły roboczej. Za największe bariery uznano wysoki stopień dekapitalizacji oraz niedostateczną spójność infrastruktury drogowej, kolejowej i technicznej, a ponadto wysoki poziom bezrobocia i ubożenie społeczeństwa. Gminy swoje szanse rozwojowe upatrują w możliwości uzyskania zewnętrznego wsparcia finansowego oraz polepszającej się sytuacji gospodarczej w kraju i Europie, a także doceniają rosnące zainteresowanie alternatywnymi formami wypoczynku. Podobnie jak zostało ocenione to w niniejszym dokumencie wzrost upolitycznienia dostępu do środków publicznych, a także prymat miast w nowej polityce regionalnej widziane są jako największe zagrożenia dla rozwoju poszczególnych jednostek.

W toku analizy strategicznej³⁶ budowanej na podstawie zidentyfikowanych cech wewnętrznych oraz uwarunkowań zewnętrznych i badającej powiązanie między nimi odpowiedziano na następujące pytania:

1. Czy określona mocna strona pozwala wykorzystać daną szansę?
2. Czy określona mocna strona pozwala ograniczyć dane zagrożenie?
3. Czy określona słaba strona ogranicza możliwość wykorzystania danej szansy?
4. Czy określona słaba strona potęguje dane zagrożenie?

Z drugiej strony istotne jest również zbadanie możliwego wpływu otoczenia na powiat i dla tego celu posłużono się również odpowiednimi pytaniami badawczymi:

1. Czy określona szansa potęguje daną silną stronę?
2. Czy określona szansa pozwala osłabić daną słabą stronę?
3. Czy określone zagrożenie ogranicza daną silną stronę?
4. Czy określone zagrożenie wzmacnia daną słabą stronę?

Procedura ta pozwoliła na odkrycie występujących interakcji między mocnymi i słabymi stronami, szansami oraz zagrożeniami, a nadane poszczególnym cechom znaczenie (waga) dało możliwość wnioskowania o sile powiązań między nimi na podstawie ustalonego znaczenia hierarchicznego danej cechy. Ostateczny wynik stał się podstawą do identyfikacji typu strategii, jaka będzie najbardziej odpowiednia dla powiatu – strategii konkurencyjnej, w której słabe strony dominują nad mocnymi, lecz szanse nad zagrożeniami. Głównym założeniem strategii konkurencyjnej jest minimalizacja słabych stron³⁷ przy maksymalnym wykorzystaniu szans występujących w otoczeniu. Co istotne, badana jednostka mimo wielu słabych stron, działa w przyjaznym otoczeniu, które może pozwolić na minimalizację ujemnych czynników oraz jej dalszy rozwój. Szansami dającymi najbardziej znaczące możliwości okazały się dla powiatu rosnące zainteresowanie alternatywnymi formami wypoczynku oraz rekreacji; intensyfikacja współpracy jednostek lokalnych na rzecz stworzenia spójnej oferty turystycznej oraz polepszająca się sytuacja gospodarcza w kraju i Europie.

6. USTALENIA STRATEGICZNE

6.1 Potencjały i wyzwania powiatu wałbrzyskiego.

W oparciu o przeprowadzone badanie zastanych danych statystycznych, diagnozę wyboru strategii na podstawie stworzonej analizy SWOT oraz TOWS zidentyfikowano trzy podstawowe potencjały i trzy grupy kluczowych wyzwań stojących przed powiatem w ramach prowadzonej przez niego polityki rozwoju.

Dokument wyznaczający ramy działań strategicznych i prowadzenia polityki rozwoju, jakim bez wątpienia jest Strategia Rozwoju Powiatu Wałbrzyskiego na lata 2014-2020, opierać się powinien

³⁶ Metodologia na podstawie K. Obrój *Strategia organizacji*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2007.

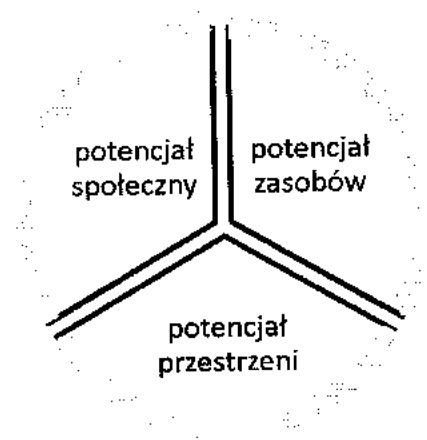
³⁷ Jako najbardziej znaczące zdiagnozowane czynniki wskazane zostały: wysoki stopień dekapitalizacji oraz niedostateczna spójność infrastruktury drogowej, kolejowej i technicznej, a także wysoki poziom bezrobocia i ubożenie społeczeństwa.

z jednej strony na zdiagnozowanych potencjałach pozwalających na uzyskanie przewagi konkurencyjnej nad innymi jednostkami, z drugiej zaś strony wyznaczone przez niego cele strategiczne, operacyjne oraz zadania powinny odpowiadać wyzwaniom, jakie stawiają przed jednostką zarazem uwarunkowania endogeniczne, jak i egzogeniczne. Dobrze rozpoznanie zarówno potencjałów rozumianych jako obecnie zdiagnozowana mocna strona jednostki lub szansa perspektywiczna oraz identyfikacja najważniejszych wyzwań rozwojowych to dwa równorzędne filary formułowania dalszych ustaleń strategicznych.

Podczas procesu opracowywania strategii zdefiniowano trzy potencjały rozwojowe (Schemat 1):

1. Potencjał przestrzeni.
2. Potencjał zasobów naturalnych.
3. Potencjał społeczny.

SCHEMAT 1 POTENCJAŁY ROZWOJOWE POWIATU WAŁBRZYSKIEGO

Źródło: Opracowanie własne.

Głównymi komponentami potencjału przestrzeni są:

- atrakcyjne turystycznie ukształtowanie terenu i walory krajobrazowe;
- gęsta i zróżnicowana sieć transportowa;
- dostępność potencjalnych terenów inwestycyjnych w strefach przemysłowych;
- położenie transgraniczne powiatu.

Głównymi komponentami potencjału zasobów są:

- obecność unikatowych w skali kraju złóż zasobów naturalnych;
- występowanie złóż wód mineralnych oraz tradycje uzdrowiskowe powiatu;
- walory turystyczne: przyrodnicze, antropogeniczne.

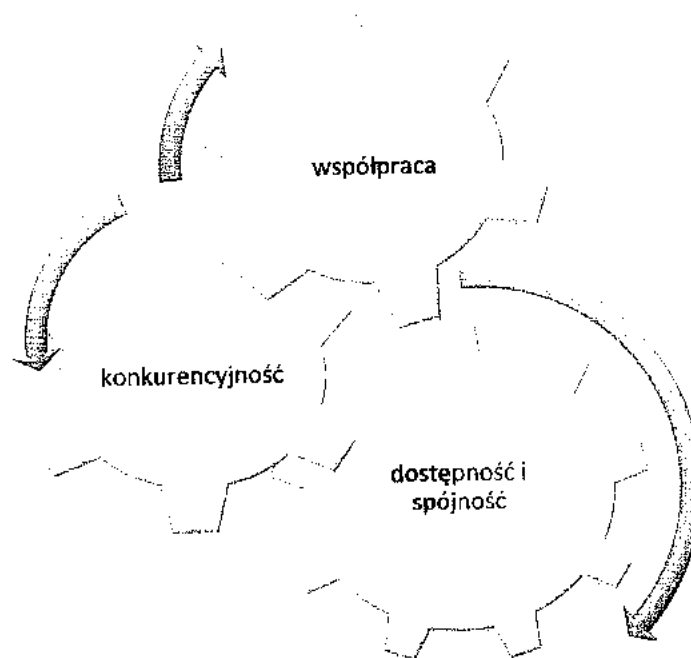
Głównymi komponentami potencjału społecznego są:

- wysoka aktywność mieszkańców chcących działań na rzecz rozwoju powiatu;
- zdywersyfikowana tematycznie sieć aktywnych organizacji pozarządowych;

- dostępne zasoby siły roboczej.

Oparte o potencjały cele strategiczne będą nakierowane na wykorzystanie efektu synergii. Może on być jednak osiągnięty tylko przy równoczesnym zapobieganiu i łagodzeniu negatywnych tendencji rozwojowych wynikających z wewnętrznych uwarunkowań, jak i tendencji ogólnych – regionalnych, krajowych i europejskich. Niezbędna jest zatem równowaga kierowania aktywności na te właśnie obszary, gdyż nie tylko posiadany i umiejętnie wykorzystywany potencjał, ale także świadomość stojących przed jednostką wyzwań stanowi klucz do planowania skutecznych działań strategicznych. Dla powiatu wałbrzyskiego zagregowano je w ramach trzech grup (Schemat 2).

SCHEMAT 2 GRUPY WYZWAŃ DLA POWIATU WAŁBRZYSKIEGO.

Źródło: Opracowanie własne.

1. **Dostępność i spójność** – grupa ta odnosi się w węższym rozumieniu zarówno do zapewnienia dostępności i spójności infrastruktury transportowej i technicznej powiatu, jak i *sensu largo* jako spójność i dostępność społecznej oraz ekonomicznej³⁸ mieszkańców powiatu. Wyzwania stojące przed powiatem stanowią:

- poprawa jakości i spójności infrastruktury transportowej i technicznej powiatu;
- podniesienie aktywności zawodowej mieszkańców powiatu;
- rozwój usług wspierających ludzi starszych i niepełnosprawnych;

³⁸ Dostępność społeczna określa, czy człowiek posiada środki, status, położenie społeczne do osiągnięcia jakiegoś miejsca lub dobra. Tak pojmowana dostępność jest przedmiotem badań socjologii i związana z dostępnością przestrzenną. Dostępność ekonomiczna wynika z dostępności społecznej (posiadanie środków) oraz związana jest z dostępnością przestrzenną (pokonanie dystansu wiąże się z kosztem). Przy takim rozumieniu jest ona tożsama z dostępnością przestrzenną, a jednostką odległości (bliskości) jest wyrażony monetarnie koszt.

- przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu grup zagrożonych marginalizacją społeczną;
 - podjęcie działań łagodzących negatywne trendy demograficzne;
 - rozwój i podnoszenie jakości usług publicznych dla najstarszych mieszkańców powiatu;
 - poprawa jakości środowiska naturalnego, w tym podjęcie działań rewitalizacyjnych i rekultywacyjnych.
2. **Konkurencyjność** – wśród wyzwań z zakresu konkurencyjności do najważniejszych należą przede wszystkim te, które związane są z rynkiem pracy i podnoszeniem atrakcyjności inwestycyjnej powiatu. Zaliczyć do nich można:
- wykorzystanie zasobów inwestycyjnych na obszarze powiatu – terenów przemysłowych;
 - rozwój przedsiębiorstw związanych z lokalnymi zasobami naturalnymi;
 - rozwój sieci współpracy między przedsiębiorstwami, samorządami a instytucjami naukowo-badawczymi Dolnego Śląska;
 - stworzenie rozpoznawalnej marki powiatu w oparciu o sprofilowaną ofertę turystyczną;
 - stymulowanie rozwoju usług turystycznych i związanych z nimi nowych miejsc pracy;
 - tworzenie nowego wizerunku w obrębie jak i poza Dolnym Śląskiem jako powiatu atrakcyjnego i dynamicznego.
3. **Współpraca** – podejmowane przez powiat działania rozwojowe muszą być częścią większego systemu sieci współpracy zarówno w ujęciu wewnątrzpowiatowym (między tworzącymi go gminami), jak i w szerszej perspektywie podregionu, w tym przy wykorzystaniu sprzyjającego położenia transgranicznego. Istotne jest także inicjowanie i wzmacnianie partnerstw międzysektorowych, angażujących jednostki samorządowe oraz organizacje pozarządowe, a także przedsiębiorców oraz sektor nauki. Szczególnie istotna wydaje się triada samorząd – biznes – nauka, w której powiat wałbrzyski może pełnić przede wszystkim rolę konsultacyjną, inicjującą wspólne przedsięwzięcia oraz podjąć próbę zbudowania platformy wymiany kontaktów i informacji lokalnych, zapraszając do współdziałania wszystkich aktorów mogących wpływać na rozwój powiatu wałbrzyskiego. Wyzwania stojące przed jednostką w tym zakresie to przede wszystkim:
- aktywizacja gmin powiatu dla stworzenia spójnej oferty gospodarczej i turystycznej;
 - objęcie roli lokalnego lidera w obszarze promocji zasobów turystycznych gmin powiatu wałbrzyskiego;
 - aktywna współpraca samorządów lokalnych w ramach Aglomeracji Wałbrzyskiej;
 - inicjowanie lokalnych i subregionalnych oraz międzysektorowych partnerstw na rzecz współpracy i rozwoju, szczególnie w relacji samorząd – biznes – nauka;
 - rozwój i zacieśnianie współpracy z organizacjami pożytku publicznego działającymi na terenie powiatu;
 - ogniskowanie współpracy transgranicznej opartej na wspólnych problemach wszystkich partnerów.

6.2 Wizja rozwoju powiatu wałbrzyskiego

Powiat wałbrzyski w 2020 r. to miejsce gdzie następuje harmonijny rozwój społeczno-gospodarczy dzięki umiejętnemu pozyskiwaniu zewnętrznych inwestorów, pobudzaniu przedsiębiorczości mieszkańców oraz wykorzystaniu walorów przyrodniczych i kulturowych dla rozwoju turystyki. Mieszkańcy powiatu żyją w otoczeniu przyjaznego środowiska przyrodniczego oraz mają dostęp do wysokiej jakości infrastruktury technicznej i transportowej. Sprawnie działający system transportu publicznego zapewnia im szybką i komfortową dostępność wewnętrzną oraz zewnętrzną. Dzięki podjętym działaniom zahamowane zostały negatywne trendy demograficzne, a aktywni i dobrze wykształceni mieszkańcy powiatu mieszkają i pracują w jego granicach. Następuje spadek stopy bezrobocia dzięki nowym inwestycjom i lokalnej aktywności w sferze usługowej, szczególnie działań związanych z rozwojem turystyki. Powiat jest kojarzony z aktywnym wypoczynkiem, agroturystyką oraz turystyką uzdrowiskową. Sprawnie działający system opieki socjalnej i instrumenty włączenia społecznego minimalizują ryzyko wykluczenia przy inicjowaniu procesów aktywnej integracji różnorodnych grup mieszkańców. Powiat cieszy się opinią miejsca atrakcyjnego i dynamicznego, które potrafi korzystać z wewnętrznych zasobów i sprzyjającego otoczenia, niwelując zjawiska niepożądane.

6.3 Misja powiatu wałbrzyskiego

Misją powiatu wałbrzyskiego jest zapewnienie możliwie najlepszych warunków rozwoju społeczno-gospodarczego i jakości życia mieszkańców powiatu poprzez wykorzystanie potencjałów endogennych oraz ogólnokrajowych trendów rozwojowych.

Powiat wałbrzyski – miejsce wykorzystujące możliwości.

7. CELE STRATEGICZNE I OPERACYJNE

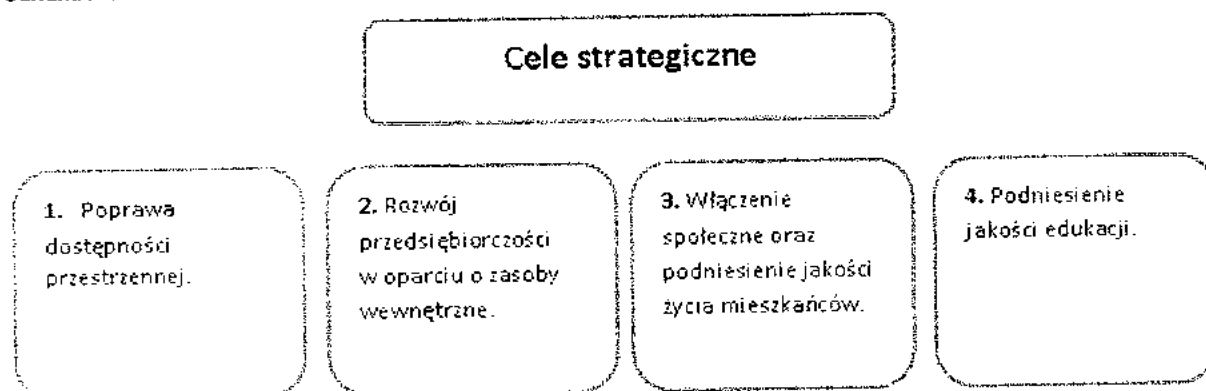
7.1 Cele strategiczne

Przyjęty w misji cel nadrzędny powiatu wałbrzyskiego oraz nakreślony w wizji idealistyczny scenariusz rozwoju nie będą mogły zostać zrealizowane bez wyznaczenia i podjęcia działań w ramach ogólnych celów strategicznych oraz doprecyzowujących je celów operacyjnych. Te drugie stanowią swoiste katalogi, w które wpisywać się będą określone przez powiat zadania mające służyć prowadzeniu skutecznej polityki rozwoju poprzez wykorzystanie narzędzia jakim stać się powinna niniejsza strategia. Wybór celów strategicznych zdeteminowany był zdiagnozowanymi potencjałami i wyzwaniem. Jednocześnie wzięto pod uwagę posiadane przez powiat jako jednostkę administracji samorządowej kompetencje ustawowe³⁹, przy czym jako kluczową przyjęto zasadę szerokiego partnerstwa lokalnego i ponadlokalnego jako jedną z najważniejszych dla prowadzenia skutecznej polityki zrównoważonego rozwoju. Ostatecznie wyznaczono cztery równorzędne cele strategiczne przedstawione na Schemacie 3.

³⁹ Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym, Dz.U. 1998 Nr 91 poz. 578.

SCHEMAT 3 CELE STRATEGICZNE DLA POWIATU WAŁBRZYSKIEGO NA LATA 2014-2020

7.2 Uzasadnienie wyboru celów.

Cel 1. Poprawa dostępności przestrzennej.

Powiat wałbrzyski charakteryzuje peryferyjne położenie zarówno względem Wrocławia, jak i pozostałych ośrodków centralnej i północnej części Dolnego Śląska. Wieloletni niedostatek środków inwestycyjnych, brak remontów i co za tym idzie pogarszający się stan infrastruktury transportowej stawiają przed powiatem znaczące wyzwania w tym zakresie. Dostępność drogowa z gmin powiatu do Wrocławia oceniana jest na 75-90 minut⁴⁰, natomiast średni czas podróży koleją na wskazanym odcinku wynosi 87 minut⁴¹. Niska dostępność przestrzenna powiatu występuje nie tylko w relacji do siedziby władz samorządowych województwa, ale także w stosunku do ośrodków położonych w powiatach sąsiednich (por. rozdz. 4.8, 4.9). Taka sytuacja ogranicza zarówno mobilność samych mieszkańców, jak i możliwości rozwoju przedsiębiorczości, turystyki i innego rodzaju usług w powiecie w oparciu o inwestorów zewnętrznych, turystów i rozwój funkcji komplementarnych dla Wałbrzycha. Równocześnie gęsta sieć infrastruktury transportowej stwarza dogodne warunki do poprawy dostępności przestrzennej przy podniesieniu jej jakości i uzupełnieniu sieci w miejscach, gdzie wymagają tego względy ekonomiczne oraz społeczne.

Cel 2. Rozwój przedsiębiorczości w oparciu o zasoby wewnętrzne

Powiat wałbrzyski wyróżnia obecność unikalnych w skali kraju zasobów naturalnych, za jakie można złożyć melafirów, porfirów oraz tufu porfirowego, eksploatowanych dotąd jako surowce wykorzystywane w budownictwie drogowym i kolejowym (frakcje tłuczniowe). Zasoby te mogą jednakże stać się w przyszłości, w świetle rozwoju nowoczesnych technologii, również podstawą dla innych rodzajów działalności, nie tylko wydobywczej, ale także przetwórczej. W tym kontekście niezwykle istotna staje się potrzeba rozwoju i zacieśnienia współpracy między samorządem, biznesem a nauką.

Wyjątkowym zasobem powiatu są także złoża wód mineralnych pozwalające na prowadzenie i rozwój rekonwalescencji oraz komercyjnej działalności uzdrowiskowej, również usług z zakresu spa&wellness i turystyki biznesowej.

⁴⁰ Wg ustaleń Projektu Planu Zagospodarowania Województwa Dolnośląskiego Perspektywa 2020

⁴¹ Obliczenia dokonano na podstawie rozkładu jazdy PKP wg stanu na kwiecień 2013 r.

O wyborze wskazanego celu strategicznego zdecydowały również zasoby przyrodnicze i kulturowe, stwarzające dogodne warunki dla rozwoju różnych form turystyki generującej nowe miejsca pracy w powiecie.

Również liczne tereny przemysłowe są podstawą atrakcyjnych warunków dla inwestowania, szczególnie w kontekście faktu wyposażenia ich w niezbędną podstawową infrastrukturę dla prowadzenia działalności gospodarczej.

Cel 3. Włączenie społeczne oraz podniesienie jakości życia mieszkańców

Utrzymujący się od lat wysoki poziom stopy bezrobocia przy równoczesnym braku wystarczającej systemowej pomocy i skutecznego programu aktywizacji osób pozostających bez pracy jest jednym z najważniejszych problemów społecznych powiatu wałbrzyskiego. Brak właściwych i dostatecznych form wsparcia dotyczy także osób niepełnosprawnych i najuboższych. Tendencje demograficzne wskazują na rosnący udział osób najstarszych, co wymagać będzie podjęcia odpowiednich działań w sferze społecznej. Ochrona osób zagrożonych wykluczeniem oraz rehabilitacja społeczna osób już wykluczonych powinna stanowić jedno z podstawowych dążeń powiatu działającego na rzecz rozwoju i polepszenia jakości życia wszystkich mieszkańców.

Równocześnie każdy mieszkaniec powinien mieć zapewniony dostęp do wysokiej jakości środowiska naturalnego. Znaczne i obecne w krajobrazie przekształcenia będące pozostałością działalności przemysłowej i obniżenia jakości środowiska naturalnego implikują konieczność podjęcia działań w tym zakresie.

Zapewnienie zdywersyfikowanych i wysokiej jakości usług kulturalnych oraz społecznych może opierać się o funkcjonowanie aktywnych i licznych organizacji pożytku publicznego działających w powiecie i współpracujących ze Starostwem Powiatowym.

Cel 4. Podniesienie jakości edukacji

Wyzwania współczesnego i przyszłego rynku pracy stawiają przed szkolnictwem przygotowanie absolwentów w sposób kompleksowy, uwzględniając nie tylko wyposażenie ich w przedmiotową wiedzę merytoryczną, ale także umiejętności praktyczne. Dynamicznie zmieniający się rynek pracy utrudnia dokonywanie zawsze adekwatnych wyborów w obrębie kierunków kształcenia, przy czym oczekiwania wysokiego poziomu wiedzy i umiejętności posiadanych przez absolwentów pozostają dla pracodawców czynnikiem niezmiennie ważnym i w wielu przypadkach decydującym o wyborze kandydata do pracy. Równocześnie należy zadbać o wysoką jakość kształcenia osób niepełnosprawnych, o specjalnych potrzebach edukacyjnych, by w możliwie największym stopniu ułatwić im wejście na rynek pracy.

W kontekście przemian lokalnej gospodarki, które dokonały się na terenie powiatu, ogromnego znaczenia nabiera także rozwój kształcenia ustawicznego, mogącego pomóc osobom bezrobotnym w powrocie na rynek pracy lub dającego możliwość przekwalifikowania się osobom pracującym, a co za tym idzie zmiany stanowiska pracy. Coraz większe znaczenie przypisuje się także poradnictwu zawodowemu, widząc w nim czynnik stymulujący rozwój kompetencji i wzmacniający procesy przeciwdziałania bezrobociu.

Wyznaczone cele strategiczne zostały poddane ocenie przez przedstawicieli władz gmin powiatu wałbrzyskiego. Zbadano hierarchię ważności celów z indywidualną oceną ich istotności z punktu widzenia rozwoju każdej z gmin. Wyniki przedstawione zostały w tabeli 9.

Tabela 8 Hierarchizacja celów rozwoju wskazana przez gminy powiatu wałbrzyskiego (1 – najmniej ważny; 4 – najistotniejszy)

Cel strategiczny	Boguszów-Gorce	Głuszyca	Jedlina-Zdrój	Stare Bogaczwice	Szczawno-Zdrój	Walim	Moda
1. Poprawa dostępności przestrzennej	4	2	4	1	3	4	4
2. Rozwój przedsiębiorczości w oparciu o zasoby wewnętrzne.	3	3	3	2	4	1	3
3. Włączenie społeczne oraz podniesienie jakości życia.	2	4	1	4	2	2	2
4. Podniesienie poziomu edukacji.	1	1	2	3	1	3	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ankiet rozesyłanych do gmin powiatu wałbrzyskiego.

7.3 Cele operacyjne

Dla usystematyzowania działań strategicznych w obrębie wyznaczonych celów wskazano również cele operacyjne. Ich wzajemne relacje obrazuje poniżej przedstawiony Schemat 4.

SCHEMAT 4 CELE STRATEGICZNE ORAZ OPERACYJNE DLA POWIATU WAŁBRZYSKIEGO NA LATA 2014-2020

Cele strategiczne	Cele operacyjne
1. Poprawa dostępności przestrzennej.	1.1. Poprawa dostępności drogowej. 1.2. Poprawa dostępności kolejowej. 1.3. Usprawnienie sieci komunikacyjnej.
2. Rozwój przedsiębiorczości w oparciu o zasoby wewnętrzne.	2.1 Aktywna promocja dostępnych terenów inwestycyjnych. 2.2 Rozwój turystyki i powiązanych z nią usług. 2.3 Wsparcie w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych dla małych i średnich przedsiębiorstw i gospodarstw rolnych. 2.4 Inicjowanie współpracy między samorządami, biznesem oraz nauką.
3. Włączenie społeczne oraz podniesienie jakości życia mieszkańców.	3.1 Aktywizacja lokalnego rynku pracy. 3.2 Rozwój form opieki i integracji społecznej skierowanej do najstarszych mieszkańców powiatu. 3.3 Stworzenie programu aktywizacji i integracji osób niepełnosprawnych. 3.4 Rozwój funkcji Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie. 3.5 Promocja aktywnego i zdrowego stylu życia wśród mieszkańców. 3.6 Wzrost bezpieczeństwa, w tym środowiskowego. 3.7 Rozwój współpracy z organizacjami pozarządowymi w powiecie.
4. Podniesienie jakości edukacji.	4.1 Poprawa warunków nauczania dla uczniów niepełnosprawnych i ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. 4.2 Rozwój i ponoszenie jakości usług doradztwa zawodowego. 4.3 Rozwój współpracy szkolnictwa z lokalnymi przedsiębiorcami. 4.4 Rozwój kształcenia ustawicznego.

7.4 Zadania

Sformułowane cztery cele strategiczne i odpowiadające im cele operacyjne porządkują w sposób logiczny i wynikający z wcześniejszych ustaleń strategicznych główne kierunki działań oraz obszary, w ramach których muszą być one podjęte. Ich przybliżeniem i uszczegółowieniem są zadania przypisane każdemu z celów operacyjnych. Strukturę celów i zadań przedstawia Tabela 9. Wskazana w tabeli jednostka koordynująca powinna być traktowana jedynie w wymiarze struktury wiodącej, gdyż realna realizacja niniejszej strategii powinna stanowić wyzwanie i cel działania wszystkich uczestników życia społecznego i gospodarczego powiatu.

Na podstawie wspomnianej już w jednym z pierwszych rozdziałów dokumentu ankiety przeprowadzonej wśród pracowników wydziałów Starostwa Powiatowego i członków Zespołu ds. opracowania Strategii została dokonana ocena trafności zadań z punktu widzenia potrzeb rozwojowych powiatu. Wyznaczone zadania oceniono w przeważającej większości jako dobrze i bardzo dobrze realizujące politykę rozwojową (74% wskazań), natomiast za słabe i bardzo słabe uznano 11% działań. Ocenę dostateczną otrzymało 15% działań. Za najlepsze z nich z punktu widzenia potrzeb rozwojowych powiatu uznano te z zakresu celu operacyjnego 1.1. Poprawa dostępności drogowej oraz 1.3. Usprawnienie sieci komunikacyjnej (zadania: 1.1.1 oraz 1.3.2). Drugą grupę stanowiły te odnoszące się do funkcjonowania Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie (3.4.1, 3.4.2) a także działań z obszaru 3.1. Aktywizacja lokalnego rynku pracy (zadania od 3.1.3 do 3.1.6) i w ramach celu operacyjnego 4.3. Rozwój współpracy szkolnictwa z lokalnymi przedsiębiorcami. Ważna pozostaje także kwestia dostępności usług oświatowych (zadanie 4.1.1), a także podnoszenie jakości i efektywności kształcenia ustawicznego (zadanie 4.4.1). Jako jedne z najlepiej spełniających kryteria przyszłego rozwoju powiatu zgodnie zostały również wskazane pojedyncze działania z pola rozwoju usług turystycznych (2.2.1, 2.2.3 oraz 2.2.7), integracji mieszkańców (3.2.2 Tworzenie inicjatyw integrujących mieszkańców powiatu i 3.2.3 Inicjowanie aktywnego włączania się seniorów w życie społeczne powiatu) oraz wsparcie dla osób niepełnosprawnych (3.3.4 Wspieranie aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych). Ponadto najbardziej pozytywnie ocenione zostały działania odnoszące się do rozwoju współpracy z organizacjami pozarządowymi (zadania 3.5.2, 3.7.1 oraz 3.7.3) i promocji dostępnych terenów inwestycyjnych (zadanie 2.1.1 Stworzenie bazy dostępnych terenów inwestycyjnych na obszarze powiatu oraz 2.1.2 Wypracowanie metod promocyjnych). W ocenie respondentów istotne okazały się także działania zmierzające do podnoszenia bezpieczeństwa mieszkańców powiatu (3.6.1 oraz 3.6.3), a także w zakresie ochrony walorów przyrodniczych i krajobrazowych (3.6.7).

Za najsłabiej wpisujące się w potrzeby rozwojowe powiatu uznano zadania z zakresu 1.2. Poprawy dostępności kolejowej (1.2.2, 1.2.3) i koordynacji działań promocyjnych gmin powiatu (zadanie 2.2.5). W ocenie pracowników Starostwa Powiatowego i członków Zespołu najmniej istotne okazało się także zadanie 2.4.1 Tworzenie sprzyjających warunków do prowadzenia działalności gospodarczej, a także 2.4.3 Pełniejsze wykorzystanie zasobów lokalnych poprzez inicjowanie współpracy samorządów i przedsiębiorstw z sektorem badawczo-rozwojowym.

Za zadania najtrafniejsze uznane zostały, podobnie jak w przypadku oceny stopnia wpisywania się w potrzeby rozwojowe powiatu, 1.1.1 Modernizacja dróg powiatowych, 1.3.2 Współpraca w ramach Aglomeracji Wałbrzyskiej w celu uzyskania spójności transportowej, a także 2.1.1 Stworzenie bazy dostępnych terenów inwestycyjnych na obszarze powiatu. Jako najmniej trafne zaś oceniono działanie 1.2.2 Rozwój pasażerskiego transportu multimodalnego.

Tabela 9 Zadania przewidziane do realizacji przez powiat wałbrzyski w odniesieniu do celów operacyjnych.

Zadanie	Rok rozpoczęcia	Termin realizacji	Rok zakończenia	Jednostka koordynująca	Źródło finansowania
Cel strategiczny 1. Poprawa dostępności przestrzennej					
1.1. Poprawa dostępności drogowej					
1.1.1 Modernizacja dróg powiatowych i infrastruktury drogowej.	2014	2020 i lata następne	2020 i lata następne	Zarząd Powiatu, Wydział Infrastruktury	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
1.1.2 Podejmowanie działań zmierzających do usprawnienia sieci komunikacyjnej poprzez współpracę z operatorami transportu publicznego.	2014	2020 i lata następne	2020 i lata następne	Zarząd Powiatu, Wydział Komunikacji i Transportu, Wydział Infrastruktury	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
1.2.3 Podejmowanie inicjatywy na rzecz budowy i korzystnego dla powiatu przebiegu dróg wojewódzkich i krajowych.	2014	2020 i lata następne	2020 i lata następne	Zarząd Powiatu, Wydział Infrastruktury	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
1.2. Poprawa dostępności kolejowej					
1.2.1 Podejmowanie inicjatywy na rzecz modernizacji linii kolejowych.	2014	2020 i lata następne	2020 i lata następne	Zarząd Powiatu, Wydział Komunikacji i Transportu, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
1.2.2 Rozwój pasażerskiego transportu multimodalnego.	2014	2020 i lata następne	2020 i lata następne	Zarząd Powiatu, Wydział Komunikacji i Transportu	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
1.2.3 Usprawnienie transportu kolejowego poprzez bezpośrednie połączenia miejsc o istotnym znaczeniu turystycznym.	2014	2020 i lata następne	2020 i lata następne	Zarząd Powiatu, Wydział Komunikacji i Transportu, Wydział Infrastruktury	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
1.3. Usprawnienie sieci komunikacyjnej poprzez niezbędne uzupełnienia infrastrukturalne.					

1.3.1 Koordynacja działań samorządów gminnych w zakresie budowy nowych odcinków dróg.	2014	Zarząd Powiatu, Wydział Infrastruktury	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
1.3.2 Współpraca w ramach Aglomeracji Wałbrzyskiej w celu uzyskania spójności transportowej.	2014	Zarząd Powiatu, Wydział Komunikacji i Transportu	Budżet powiatu i środki zewnętrzne

Cel strategiczny 2. Rozwój przedsiębiorczości w oparciu o zasoby wewnętrzne

2.1. Aktywna promocja dostępnych terenów inwestycyjnych.

2.1.1 Stworzenie bazy dostępnych terenów inwestycyjnych na obszarze powiatu.	2014	Zarząd Powiatu, Wydział Geodezji, Kartografii i Gospodarki Nieruchomościami, Wydział Infrastruktury	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
--	------	---	------------------------------------

2.1.2 Wypracowanie metod promocji inwestycyjnej.

2014	Zarząd Powiatu, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
------	--	------------------------------------

2.1.3 Współpraca z samorządami gminnymi w celu przekształcania terenów przemysłowych na tereny inwestycyjne.

2014	Zarząd Powiatu, Wydział Geodezji, Kartografii i Gospodarki Nieruchomościami, Wydział Infrastruktury, Wydział Administracji Architektoniczno-Budowlanej	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
------	--	------------------------------------

2.2. Rozwój turystyki i powiązanych z nią usług.

2.2.1 Promocja walorów przyrodniczych i kulturowych.

2014	Zarząd Powiatu, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
------	--	------------------------------------

2.2.2 Rozwój i aktualizacja bazy obiektów noclegowych i gastronomicznych w powiecie.

2014	Zarząd Powiatu, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
------	--	------------------------------------

2.2.3 Stworzenie wspólnej marki turystycznej powiatu.

2014	Zarząd Powiatu, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
------	--	------------------------------------

2.2.4 Stworzenie Powiatowego Centrum Informacji Turystycznej.	2014	Zarząd Powiatu, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
2.2.5 Koordynacja działań promocyjnych gmin powiatu.	2014	Zarząd Powiatu, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
2.2.6 Wykreowanie i promocja lokalnego produktu regionalnego.	2014	Zarząd Powiatu, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
2.2.7 Wsparcie rozwoju agroturystyki.	2014	Zarząd Powiatu, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
2.3. Wsparcie w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych dla małych i średnich przedsiębiorstw oraz gospodarstw rolnych.			
2.3.1 Inicjowanie działań promocyjnych w zakresie prowadzenia własnej działalności gospodarczej, w tym rolnej.	2014	Zarząd Powiatu, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju, Powiatowy Urząd Pracy	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
2.3.2 Propagowanie postaw przedsiębiorczych wśród dzieci i młodzieży w powiecie.	2014	Zarząd Powiatu, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
2.3.3 Rozwój usług informacyjno-doradczych w zakresie pozyskiwania wsparcia dla MŚP oraz osób prowadzących gospodarstwa rolne.	2014	Zarząd Powiatu, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju, Powiatowy Urząd Pracy	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
2.4. Inicjowanie współpracy między samorządami biznesem oraz nauką.			
2.4.1 Tworzenie sprzyjających warunków do prowadzenia działalności gospodarczej.	2014	Zarząd Powiatu, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju, Powiatowy Urząd Pracy	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
2.4.2 Tworzenie platformy współpracy i wymiany informacji między samorządami lokalnymi a przedsiębiorcami.	2014	Zarząd Powiatu, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju, Powiatowy Urząd Pracy	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
2.4.3 Pełniejsze wykorzystanie zasobów lokalnych poprzez inicjowanie współpracy samorządów	2014	Zarząd Powiatu, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju,	Budżet powiatu i środki zewnętrzne

i przedsiębiorców z sektorem badawczo – rozwojowym.

Cel strategiczny 3. Włączenie społeczne oraz podniesienie jakości życia mieszkańców

3.1. Aktywizacja lokalnego rynku pracy.

3.1.1 Wsparcie w zakresie aktywnego wdrażania lokalnych i powiatowych programów i strategii społecznych.	2014	Zarząd Powiatu, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Powiatowy Urząd Pracy	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
3.1.2 Upowszechnienie usług doradztwa zawodowego.	2014	Zarząd Powiatu, Powiatowy Urząd Pracy	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
3.1.3 Inicjowanie działań usprawniających przepływ informacji między PUP a pracodawcami.	2014	Zarząd Powiatu, Powiatowy Urząd Pracy	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
3.1.4 Podnoszenie kompetencji zawodowych osób bezrobotnych i poszukujących pracy poprzez szkolenia i kursy zawodowe.	2014	Zarząd Powiatu, Powiatowy Urząd Pracy	Budżet powiatu i środki zewnętrzne

3.1.5 Wsparcie samozatrudnienia i tworzenia miejsc pracy dla osób bezrobotnych.

2020 i lata następne	Zarząd Powiatu, Powiatowy Urząd Pracy	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
----------------------	---------------------------------------	------------------------------------

3.1.6 Wsparcie w zakresie staży dla osób bezrobotnych.

2020 i lata następne	Zarząd Powiatu, Powiatowy Urząd Pracy	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
----------------------	---------------------------------------	------------------------------------

3.2. Rozwój form opieki i integracji społecznej skierowanej do najstarszych mieszkańców powiatu.

3.2.1 Wsparcie w zakresie aktywnego wdrażania lokalnych i powiatowych programów i strategii społecznych dla seniorów.

2020 i lata następne	Zarząd Powiatu, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
----------------------	---	------------------------------------

3.2.2 Tworzenie inicjatyw integrujących mieszkańców powiatu.

2020 i lata następne	Zarząd Powiatu, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
----------------------	---	------------------------------------

3.2.3 Inicjowanie aktywnego włączania się

2020 i lata następne	Zarząd Powiatu, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
----------------------	---	------------------------------------

seniorów w życie społeczne powiatu.						Centrum Pomocy Rodzinie, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju	zewewnętrzne
3.2.4 Propagowanie wizerunku seniorów jako osób aktywnych.	2014					Zarząd Powiatu, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
3.3. Stworzenie programu aktywizacji i integracji osób niepełnosprawnych							
3.3.1 Wsparcie w zakresie aktywnego wdrażania lokalnych i powiatowych programów i strategii społecznych dla osób niepełnosprawnych.	2014					Zarząd Powiatu, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
3.3.2 Zwiększenie dostępności do usług publicznych i niepublicznych dla osób niepełnosprawnych.	2014					Zarząd Powiatu, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
3.3.3 Inicjowanie działań integracyjnych.	2014					Zarząd Powiatu, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
3.3.4 Wspieranie aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych.	2014					Zarząd Powiatu, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Powiatowy Urząd Pracy	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
3.3.5 Rozwój i podnoszenie jakości usług rehabilitacyjnych.	2014					Zarząd Powiatu, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
3.4. Rozwój funkcji Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie							
3.4.1 Wsparcie w zakresie wypełniania zadań własnych PCPR.	2014					Zarząd Powiatu, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
3.4.2 Inicjowanie podejmowania działań finansowanych ze źródeł zewnętrznych.	2014					Zarząd Powiatu, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Wydział Edukacji, Promocji	Budżet powiatu i środki zewnętrzne

		i Rozwoju		
3.5. Promocja aktywnego i zdrowego stylu życia wśród mieszkańców				
3.5.1 Organizowanie wydarzeń sportowych i rekreacyjnych dla mieszkańców powiatu.	2014	2020 i lata następne	Zarząd Powiatu, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
3.5.2 Współpraca z samorządami gminnymi oraz NGO w obszarze promocji aktywności fizycznej wśród dzieci i młodzieży.	2014	2020 i lata następne	Zarząd Powiatu, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
3.5.3 Promocja aktywnego rodzinnego wypoczynku.	2014	2020 i lata następne	Zarząd Powiatu, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
3.5.4 Organizacja sportowych zajęć pozalekcyjnych dla uczniów.	2014	2020 i lata następne	Zarząd Powiatu, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
3.6. Wzrost bezpieczeństwa, w tym środowiskowego				
3.6.1 Rozbudowa i modernizacja powiatowego systemu monitoringu przeciwpowodziowego.	2014	2020 i lata następne	Zarząd Powiatu, Wydział Organizacyjny i Spraw Obywatelskich	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
3.6.2 Prowadzenie działań zmierzających do zmniejszenia negatywnych skutków zdarzeń o charakterze kryzysowym.	2014	2020 i lata następne	Zarząd Powiatu, Wydział Organizacyjny i Spraw Obywatelskich	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
3.6.3 Podejmowanie działań zmierzających do usprawnienia przepływu informacji między służbami ratowniczymi a Starostwem.	2014	2020 i lata następne	Zarząd Powiatu, Wydział Organizacyjny i Spraw Obywatelskich	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
3.6.4 Wspieranie działań w zakresie edukacji ekologicznej mieszkańców i propagowanie postaw prośrodowiskowych.	2014	2020 i lata następne	Zarząd Powiatu, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju, Wydział Ochrony Środowiska	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
3.6.5 Podejmowanie działań rekultywacyjnych terenów przemysłowych.	2014	2020 i lata następne	Zarząd Powiatu, Wydział Geodezji, Kartografii	Budżet powiatu i środki zewnętrzne

3.6.6 Propagowanie odnawialnych źródeł energii wśród mieszkańców.	2014	2020 i lata następne	i Gospodarki Nieruchomościami, Wydział Ochrony Środowiska	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
3.6.7 Propagowanie działań w zakresie ochrony walorów przyrodniczych i krajobrazowych.	2014	2020 i lata następne	Zarząd Powiatu, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju, Wydział Ochrony Środowiska	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
3.7. Rozwój współpracy z organizacjami pozarządowymi w powiecie				
3.7.1 Tworzenie sprzyjających warunków działalności NGO w powiecie.	2014	2020 i lata następne	Zarząd Powiatu, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
3.7.2 Inicjowanie organizowanych wspólnie wydarzeń kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych.	2014	2020 i lata następne	Zarząd Powiatu, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
3.7.3 Aktywna współpraca z NGO działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych oraz integracji i aktywizacji seniorów.	2014	2020 i lata następne	Zarząd Powiatu, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
3.7.4 Podejmowanie działań zmierzających do stworzenia wspólnego programu rozwoju kultury w powiecie.	2014	2020 i lata następne	Zarząd Powiatu, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
Cel strategiczny 4. Podniesienie jakości edukacji				
4.1. Poprawa warunków nauczania dla uczniów niepełnosprawnych i ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi				
4.1.1 Dążenie do poprawy dostępu do usług oświatowych.	2014	2020 i lata następne	Zarząd Powiatu, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju, Szkoły i placówki oświatowe	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
4.1.2 Podnoszenie kwalifikacji kadry	2014	2020 i lata następne	Zarząd Powiatu, Wydział	Budżet powiatu i środki zewnętrzne

pedagogicznej.	następne	Edukacji, Promocji i Rozwoju, Szkoły i placówki oświatowe	zewnątrzne
4.1.3 System stypendialny dla najzdolniejszych uczniów.	2014	Zarząd Powiatu, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju, Szkoły i placówki oświatowe	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
4.2. Rozwój i ponoszenie jakości usług doradztwa zawodowego			
4.2.1 Rozwój e-doradztwa zawodowego.	2014	Zarząd Powiatu, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju, Powiatowy Urząd Pracy	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
4.2.2 Wykorzystanie nowoczesnych narzędzi w doradztwie kariery.	2014	Zarząd Powiatu, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju, Powiatowy Urząd Pracy	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
4.3. Rozwój współpracy szkolnictwa z lokalnymi przedsiębiorcami			
4.3.1 Wspieranie działań służących nawiązaniu współpracy między uczniami oraz pracodawcami w powiecie.	2014	Zarząd Powiatu, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju, Szkoły i placówki oświatowe	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
4.3.2 Podejmowanie aktywnych działań zmierzających do stworzenia platformy wymiany informacji i potrzeb między uczniami i absolwentami a pracodawcami.	2014	Zarząd Powiatu, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju, Powiatowy Urząd Pracy, Szkoły i placówki oświatowe	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
4.3.3 Tworzenie systemu staży i praktyk zawodowych.	2014	Zarząd Powiatu, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju, Powiatowy Urząd Pracy	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
4.4. Rozwój kształcenia ustawicznego			
4.4.1 Tworzenie oferty szkoleń dopasowanej do aktualnych potrzeb rynku pracy.	2014	Zarząd Powiatu, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju, Powiatowy Urząd Pracy	Budżet powiatu i środki zewnętrzne
4.4.2 Rozwój szerokiego wachlarza zajęć	2014	Zarząd Powiatu, Wydział Edukacji, Promocji i Rozwoju	Budżet powiatu i środki zewnętrzne

STRATEGIA ROZWOJU POWIATU WAŁBRZYSKIEGO

pozalekcyjnych dla uczniów.

następne Edukacji, Promocji i Rozwoju, zewnętrzne
Powiatowy Urząd Pracy,
Szkoły i placówki oświatowe

8. SYSTEM MONITORINGU I WDRAŻANIA

Wyznaczone w dokumencie cele rozwojowe oraz realizujące je zadania nie mogą zostać pozbawione mierzalnego wymiaru, dającego możliwość sprawdzenia efektywności wdrażania strategii. Jest to istotne szczególnie w kontekście długookresowego charakteru dokumentu. Dla zdiagnozowania postępów jej realizacji wyznaczono zestaw komplementarnych wskaźników dedykowanych monitorowaniu wdrażania przewidzianych do osiągnięcia celów w dwóch ujęciach czasowych: rocznym oraz trzyletnim, przy czym badanie w połowie okresu wyznaczonego horyzontem czasowym powinno uwzględniać dane w odstępach rocznych. Wskaźniki przewidziane do monitorowania w cyklu rocznym odniesione zostały do syntetycznych celów strategicznych, natomiast drugi zestaw łączy się z bardziej szczegółowymi celami operacyjnymi.

1. Poprawa dostępności przestrzennej:

- Udział dróg powiatowych w dobrym stanie technicznym w ogólnej długości dróg powiatowych.
- Liczba dobowych par połączeń kolejowych z Wrocławiem.

2. Rozwój przedsiębiorczości w oparciu o zasoby wewnętrzne:

- Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców powiatu.
- Udział podmiotów gospodarczych prowadzących działalność usługową w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych w powiecie.

3. Włączenie społeczne oraz podniesienie jakości życia mieszkańców:

- Udział gospodarstw domowych korzystających ze stacjonarnej i środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie gospodarstw domowych w powiecie.
- Udział kobiet i osób do 25. roku życia w ogólnej liczbie osób bezrobotnych w powiecie.

4. Podniesienie jakości edukacji:

- Nakłady finansowe powiatu na edukację w przeliczeniu na 1 ucznia.

Drugi z katalogów wskaźników przyporządkowanych celom operacyjnym zawiera łącznie 38 wskaźników.

1.1 Poprawa dostępności drogowej:

- Średni czas dojazdu samochodem do Wrocławia.
- Średni czas dojazdu samochodem do miast powiatowych Aglomeracji Wałbrzyskiej.

1.2 Poprawa dostępności kolejowej:

- Średni czas dojazdu koleją do Wrocławia.

1.3 Usprawnienie sieci komunikacyjnej poprzez niezbędne uzupełnienia infrastrukturalne:

- Długość zmodernizowanych dróg powiatowych.
- Długość zmodernizowanych linii kolejowych.

2.1 Aktywna promocja dostępnych terenów inwestycyjnych:

- Liczba podjętych działań promocyjnych o zasięgu lokalnym, regionalnym i krajowym.
- Udział zajętych terenów inwestycyjnych w ogólnej powierzchni terenów oferowanych inwestorom.

2.2 Rozwój turystyki i powiązanych z nią usług:

- Liczba turystów odwiedzających powiat.
- Stopień wykorzystania bazy noclegowej w powiecie.
- Liczba nowoutworzonych gospodarstw agroturystycznych.

2.3 Wsparcie w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych dla małych i średnich przedsiębiorstw oraz gospodarstw rolnych:

- Udział osób prowadzących własną działalność gospodarczą w ogóle osób w wieku produkcyjnym.
- Udział gospodarstw z dochodem z działalności rolniczej.
- Odsetek podmiotów korzystających z tego rodzaju wsparcia w ogólnej liczbie podmiotów MŚP.

2.4 Inicjowanie współpracy między samorządami, biznesem oraz nauką:

- Liczba nowo powołanych organizacji, związków i inicjatyw gospodarczych zrzeszających przedsiębiorców, samorządy oraz przedstawicieli nauki.

3.1. Aktywizacja lokalnego rynku pracy:

- Stopa bezrobocia w powiecie.
- Liczba osób bezrobotnych korzystających z aktywizujących kursów i szkoleń.
- Udział osób długotrwale bezrobotnych w ogóle osób bezrobotnych.

3.2. Rozwój form opieki i integracji społecznej skierowanej do najstarszych mieszkańców powiatu:

- Liczba zrealizowanych programów skierowanych do seniorów.
- Liczba wydarzeń lokalnych integrujących pokolenia powiatu.

3.3. Stworzenie programu aktywizacji i integracji osób niepełnosprawnych:

- Liczba przeprowadzonych działań na rzecz aktywizacji i integracji osób niepełnosprawnych.
- Odsetek osób niepełnosprawnych pozostających bez pracy.

3.4. Rozwój funkcji Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie:

- Liczba zrealizowanych projektów finansowanych ze źródeł zewnętrznych.
- Odsetek klientów PCPR, którzy skorzystali ze wsparcia projektów zewnętrznych.

3.5. Promocja aktywnego i zdrowego stylu życia wśród mieszkańców:

- Liczba współorganizowanych imprez sportowych i rekreacyjnych.
- Liczba członków klubów sportowych działających w powiecie.

3.6. Wzrost bezpieczeństwa, w tym środowiskowego:

- Liczba przeciwnikryzysowych działań koncepcyjnych przeprowadzonych w powiecie.
- Ogólna kwota wydatkowana na wsparcie powiatowych służb ratowniczych.
- Udział gospodarstw i obiektów publicznych wykorzystujących odnawialne źródła energii w ogólnej liczbie gospodarstw.
- Udział mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w ogólnej liczbie ludności.

3.7. Rozwój współpracy z organizacjami pozarządowymi:

- Liczba współorganizowanych wydarzeń kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych.
- Liczba organizacji pozarządowych współpracujących ze Starostwem Powiatowym.

4.1 Poprawa warunków nauczania dla uczniów niepełnosprawnych i ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi:

- Udział osób pozytywnie zdających egzamin końcowy odpowiedni dla typu szkoły w ogólnej liczbie zdających w szkołach i placówkach oświatowych, dla których organem prowadzącym jest powiat wałbrzyski.
- Odsetek pracowników kadry pedagogicznej biorących udział w kursach i szkoleniach zawodowych w danym roku w szkołach i placówkach oświatowych, dla których organem prowadzącym jest powiat wałbrzyski.

4.2 Rozwój i podnoszenie jakości usług doradztwa zawodowego:

- Odsetek doradców zawodowych biorących udział w kursach i szkoleniach zawodowych w danym roku.
- Liczba udzielonych porad zawodowych.

4.3 Rozwój współpracy szkolnictwa z lokalnymi przedsiębiorcami:

- Udział osób odbywających staże i praktyki w ogólnej liczbie uczniów.
- Udział absolwentów znajdujących zatrudnienie wśród ogólnej liczby absolwentów.

4.4 Rozwój kształcenia ustawicznego:

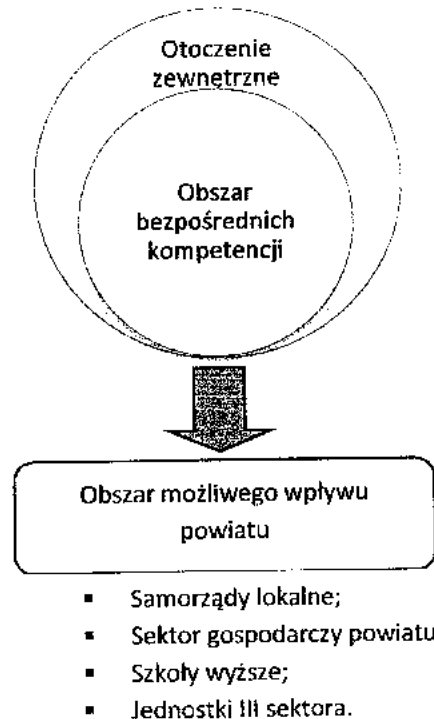
- Odsetek osób w wieku 25-64 lata korzystających z form kształcenia ustawicznego organizowanych przez odpowiednie jednostki podległe Starostwu Powiatowemu.

Sam proces realizacji powinien rozpocząć się z chwilą przyjęcia dokumentu przez władze powiatu, natomiast podmiotem odpowiedzialnym za jej wdrażanie jest Starostwo Powiatowe. Z punktu widzenia wzmocnienia efektów prowadzonej polityki rozwoju oraz usprawnienia realizacji założonych celów niezbędne jest także podejmowanie współpracy ze wszystkimi aktorami mającymi bezpośredni

oraz pośredni wpływ na działania prowadzone przez powiat wałbrzyski. Pola aktywności zostały zarysowane na Schemacie 5.

SCHEMAT 5 POLA AKTYWNOŚCI WDRAŻANIA STRATEGI POWIATU WAŁBRZYSKIEGO

9. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

W strategii zawarty został cały wachlarz działań, które ogólnie ujmować można dwojako: jako działania bezpośrednie – znajdujące swoje odzwierciedlenie w kompetencjach powiatu jako jednostki administracyjnej, a także pośrednie – stawiające powiat wałbrzyski w roli koordynatora, inicjatora i pomysłodawcy działań z zakresu polityki rozwoju. W takim ujęciu można zatem wskazać, że źródłem finansowania dla realizacji dokumentu będzie budżet powiatu wałbrzyskiego, a także budżety samorządów znajdujących się w obrębie powiatu (gminne) i Aglomeracji Wałbrzyskiej (powiatowe i gminne) oraz środki przeznaczone na działalność statutową organizacji pożytku publicznego. Nie mniej istotne pozostają także środki pochodzące ze źródeł prywatnych wydatkowane przez aktywnie współpracujące z powiatem osoby i przedsiębiorstwa w ramach wspólnie realizowanych w formule partnerstwa publiczno–prywatnego działań i projektów. Ponadto każde działanie finansowane ze źródeł prywatnych podejmowane na podstawie indywidualnych decyzji mieszkańców, przedsiębiorców i organizacji oraz wpisujące się w cele wyznaczone przez strategię stanowić będzie jej bezpośrednią realizację.

Szansą dla pełnej realizacji zadań wyznaczonych przez strategię są także zewnętrzne źródła finansowania, wśród których wskazać można przede wszystkim środki samorządu województwa dolnośląskiego, środki pochodzące z programów Unii Europejskiej (w szczególności rozdysponowywany przez samorząd Dolnego Śląska Regionalny Program Operacyjny na lata

2014-2020), a także z pozostałych krajowych i międzynarodowych instytucji i organizacji działających na rzecz rozwoju regionalnego, wszystkich wymiarów spójności oraz włączenia społecznego. Aktywność władz powiatu i wszystkich aktorów zaangażowanych w pobudzanie i wzmacnianie procesów rozwojowych w pozyskiwaniu środków zewnętrznych może stanowić niezwykle istotny czynnik decydujący o pełnym osiągnięciu zakładanych celów rozwojowych.

Ostateczny kształt dokumentu opracował zespół w składzie:

Przewodniczący Jerzy Detyna – Przewodniczący Rady Powiatu Wałbrzyskiego

Członkowie:

1. Józef Piksa – Starosta Wałbrzyski
2. Andrzej Lipiński – Wicestarosta Wałbrzyski
3. Marek Tarnacki – Przewodniczący Komisji Rewizyjnej Rady Powiatu Wałbrzyskiego
4. Kamil Orpel – Przewodniczący Komisji Budżetu i Rozwoju Powiatu Rady Powiatu Wałbrzyskiego
5. Krzysztof Kwiatkowski – Radny Rady Powiatu Wałbrzyskiego
6. Jerzy Kosmaty – Kustosze Parku Wielokulturowego „Stara Kopalnia”
7. Marcin Skobrtal – Członek Zarządu Wałbrzyskiego Towarzystwa Naukowego
8. Marzena Radochońska – Dyrektor Powiatowego Urzędu Pracy w Wałbrzychu
9. Marek Śpiewak – Dyrektor Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Wałbrzychu
10. Bogusław Buczyński – Naczelnik Wydziału Administracji Architektoniczno-Budowlanej
11. Anna Juszczyżyn-Sroka – Powiatowy Rzecznik Konsumentów
12. Joanna Kapalczyk-Zarzycka – Naczelnik Wydziału Ochrony Środowiska
13. Barbara Kurasińska – Naczelnik Wydziału Organizacyjnego i Spraw Obywatelskich
14. Monika Kuśtak – Naczelnik Wydziału Komunikacji i Transportu
15. Grażyna Lawryk – Naczelnik Wydziału Geodezji, Kartografii i Gospodarki Nieruchomościami
16. Andrzej Sokołowski – Naczelnik Wydziału Infrastruktury Powiatu
17. Teresa Tworek – Główny Księgowy
18. Marta Warzecha – Naczelnik Wydziału Edukacji, Promocji i Rozwoju

Z ramienia Instytutu Rozwoju Terytorialnego pracę koordynowała Magdalena Kasprzak.